

Fondator: Gheorghe Doran

Cenăzeanul

Periodic de opinie și informare socio-culturală ● Anul XXIV, nr. 1 (127)/2016

Foto. Rodica Pitic

Din cuprinsul acestui număr:

- Cine dorește să fie primul? ● Hotărâri ale Consiliului Local al comunei Cenad ● Agenda cultural-sportivă pe 2016 ● Curier juridic ● Interviu: „Model cultural pentru zona Banatului“ ● Istorie ● Excursie arheologică la Cenad (IV) ● Recenzie: O carte esențială ● „Morisena“, la primul număr ● Asociația Pompierilor Voluntari din Cenadul Mare și Vechi ● Pescar cenăzean ● Sfaturi de sezon pentru gospodarii cenăzeni ● Literatură: Adevăratul sfârșit al WWII ● Plante medicinale, remedii miraculoase (IV) ● Cu drag, de la copii! ● Jurnale de călătorie (VI)

Cine dorește să fie primul?

Din învățătura evangheliei ușor ne dăm seama că gândurile lui Dumnezeu nu sunt gândurile noastre. Iacob și Ioan s-au alăturat lui Isus cu speranța că în Împărăția lui Dumnezeu și ei vor avea parte de mărime și putere.

De aceea au cerut: - Să ședem unul la dreapta, altul la stânga. Ta când vei fi îmbrăcat cu slavă.

Au cerut aceasta din două motive. Unul este că la chemarea lui Isus au lăsat totul în urmă și necondiționat L-au urmat. Al doilea motiv este acela că au avut ocazia să asculte învățătura cu totul deosebită a lui Isus și au fost martori ai minunilor săvârșite care îi arată puterea dumnezeiască.

Dumnezeu deja la crearea lumii l-a înzestrat pe om cu dorința și puterea de a stăpâni. Ea este limitată de răspunderea pe care o avem față de legile dumnezeiești, de cele ale naturii și de cele create de oameni. Un lucru este sigur: omului îi place puterea și de multe ori abuzează de ea. Marile tragedii ale istoriei umanității ne arată aceasta. Nu este totuna în mâinile cui se află puterea și cum o folosește. Pe scena politică vedem lupta dintre partide, care fac totul numai să ajungă la putere. Și în mediul economic marile concerne formează grupuri de interese pentru supremație, ele cred că prin acapararea pieței financiare vor reuși să îngenuncheze consumatorii, banul este puterea.

Împotriva acestora sindicatele își fac auzită vocea și se mobilizează prin diferite manifestări. Dorința de putere a

celor doi apostoli arată că acest fenomen nu-i este străin nici bisericii. Pentru aceasta a spus Isus că stăpânii acestei lumi se comportă asemenea unor asupritori, dar între voi să nu fie așa. Mulți vor să fie stăpâni, a sluji li se pare ceva josnic. Spre surprinderea tuturor, pentru Isus a sluji este ceva mult mai înălțător decât a stăpâni.

Dacă cineva dintre voi vrea să fie primul, atunci să fie slujitorul tuturor! Unui om liber cea mai nobilă trăsătură este aceea de a se supune altuia din dragoste, a spune și a îndeplini – Facă-se voia ta ! Este ceva cu totul special.

Aceasta fac soții în taina căsătoriei. Isus a devenit om ca să ne slujească, a renunțat la putere. Bucuria slujirii a fost menirea lui. Când spune apostolilor – între voi nu așa să fie – dorește să atragă atenția bisericii că puterea asupra sufletelor trebuie folosită pentru a sluji și nu pentru a domni.

O religie care dorește doar să domnească nu are nici un viitor. Întrebarea filozofică de ce trăim pe pământ este foarte cunoscută.

Răspunsurile la această întrebare sunt diverse. Unii dintre noi nu se exprimă prin cuvinte, dar altruismul unora spune de ce și pentru ce trăim. Un tată cu cei doi fii ai săi se plimba în pădurea din apropierea orașului. A văzut o bătrână care voia să ia pe umăr o legătură de surcele, fiii doar priveau, tatăl a fost acela care i-a sărit în ajutor și și-a dojenit fiii, să vă fie rușine și să nu uitați niciodată: omul de aceea este pe pământ ca să ajute!

Omul așa este creat, să depindă de alții. Este o amăgire de cei orbiți de putere, cu toții suntem slujitori. Ei slujesc dorința lor. Nu suntem întru totul stăpânii noștri, existența noastră depinde și de Dumnezeu chiar dacă aceștia nu vor să ia la cunoștință. Creștinul recunoaște acest adevăr, cea ce îl determină ca prin slujirea plină de dăruire să devină folositor. Însăși istoria ne demonstrează că aceia care au ales în locul puterii nobila misiune de-a sluji au dat cele mai frumoase mărturii ale iubirii față de semenii. O pildă eternă este Precurata Fecioară Maria care a spus – sunt slujitoarea Domnului!

Existența noastră ar putea fi foarte armonioasă prin slujirea plină de dăruire. Creștinul nu poate să fie asemenea lui Cain care, după ce și-a ucis fratele s-a scuzat – nu sunt paznicul fratelui meu! Isus dorește să ne purtăm grijă unul altuia. Cu ani în urmă s-a întâmplat la Londra, se construia o nouă rețea de canalizare dar au omis să asigure pereții șanțurilor și aceștia s-au surpat peste câțiva muncitori. Colegii au sărit în ajutor, un tânăr se uita la ei. A fost bătut pe umăr, spunându-i-se: vezi că și fratele tău este printre muncitorii acoperiți de pământ. Auzind aceasta, și-a aruncat haina, a luat o lopată și a început să ajute. Creștinul în fiecare om trebuie să recunoască pe prietenul, fratele său, nu trebuie să fie indiferent atunci când acesta are nevoie de ajutor. Este adevărat, e ușor să iubești pe prietenii care sunt departe.

Să ajutăm, să slujim semenii pe care îi cunoaștem și sunt aproape de noi este însă mai greu.

Să nu uităm: o pasăre care cade din cuib moare, pe ger dacă un copil nu este îngrijit îngheață, pentru ca cineva să fie om adevărat are nevoie de dragoste, căldură frățească. Dragostea nu a fost inventată de noi, ci de Dumnezeu, îndatorirea noastră este să o dăm mai departe.

Pr. Dan Groza

Hotărâri ale Consiliului Local al comunei Cenad

De la precedentă apariție a revistei „Cenăzeanul“ și până la predarea la tipar a numărului de față, Consiliul Local a aprobat următoarele hotărâri:

• Hotărârea nr. 1 din 08.01.2016 privind acoperirea deficitului la secțiunea dezvoltare în sumă de 2.162.316,33 lei din excedentul secțiunii de funcționare la 31.12.2015;

• Hotărârea nr. 2 din 08.01.2016 privind efectuarea unui împrumut din excedentul bugetului de venituri proprii la 31.12.2015, pentru acoperirea golurilor temporare de casă la secțiunea de funcționare;

• Hotărârea nr. 3 din 25.01.2016 privind trecerea imobilului din comuna Cenad, înscris în CF 402035, nr. top 1050-1051 din proprietatea privată în proprietatea publică a comunei;

• Hotărârea nr. 4 din 25.01.2016 privind trecerea imobilului din comuna Cenad, înscris în CF 403609, nr. top 1052-1053/1 din proprietatea privată în proprietatea publică a comunei;

• Hotărârea nr. 5 din 25.01.2016 privind aprobarea efectuării unor operațiuni în bugetul local;

• Hotărârea nr. 6 din 25.01.2016 privind aprobarea Organigramei și Statului de Funcțiuni al aparatului de specialitate al primarului din cadrul Primăriei Comunei Cenad, Județul Timiș;

• Hotărârea nr. 8 din 25.01.2016 privind aprobarea declanșării procedurii de insolvență împotriva S.C. CONSTRUCTIONES PROVIERA SPANIA JEAN MANCHA REAL S.R.L.;

• Hotărârea nr. 7 din 25.01.2016 privind aprobarea: - Înființării Serviciului public de salubritate pentru activitățile de colectare-transport deșeurilor municipale la nivelul județului Timiș, care va deservi unitățile administrativ teritoriale din aria de operare a județului Timiș - membre ale ADID Timiș;

- Studiului de oportunitate pentru delegarea de gestiune prin concesiune a serviciilor de colectare - transport al deșeurilor municipale din cele cinci zone ale județului Timiș;

- Regulamentului de organizare și funcționare a serviciului public de salubritate din județul Timiș și a indicatorilor de performanță;

- Documentației de atribuire pentru delegarea gestiunii prin concesiune a serviciilor de colectare - transport al deșeurilor municipale din Zona 2, județul Timiș.

• Hotărârea nr. 9 din 25.01.2016 privind aprobarea cotei lunare de carburanți, reprezentând benzina necesară alimentării autoturismului TM 14 CEN din cadrul U.A.T. Cenad;

Hotărârea nr. 10 din 25.01.2015 privind aprobarea organizării, funcționării rețelei școlare la nivelul comunei din cadrul Școlii Gimnaziale comuna Cenad pentru anul școlar 2016-2017;

• Hotărârea nr. 11 din 25.01.2016 privind aprobarea Planului de acțiuni de interes local pentru repartizarea orelor de muncă beneficiarilor L416/2001, pentru anul 2016;

• Hotărârea nr. 12 din 25.01.2016 privind stabilirea taxei locale privind închirierea spațiului în care funcționează cabinetul medical veterinar;

• Hotărârea nr. 13 din 02.02.2016 privind aprobarea bugetului local pe anul 2016;

• Hotărârea nr. 14 din 02.02.2016 privind aprobarea bugetului de activități finanțate integral din venituri proprii pe anul 2016.

Facem precizarea că documentele în cauză se pot consulta pe larg la sediul Primăriei Cenad, precum și pe site-ul oficial al comunei, www.cenad.ro

Miroslav Marianuț

Agenda cultural-sportivă pe 2016

Membrii Consiliului Local Cenad au discutat, în ședința ordinară din 21 decembrie 2015, proiectul de hotărâre privind aprobarea unor activități sau manifestări din domeniile cultural, sportiv, religios etc. Actul a fost adoptat, devenind astfel Hotărârea nr. 39/21.12.2015 privind aprobarea Agendei culturale-sportive pe anul 2016.

Firește, bisericile ortodoxă română, ortodoxă sârbă, romano-catolică, greco-catolică și ortodoxă română a mănăstirii „Morisena“ vor primi fiecare câte 6.000 de lei. „Ghidul cenăzeanului“ va fi sprijinit cu 2.500 de lei, iar revista „Cenăzeanul“ cu 5.000 de lei. Anuarul Asociației Culturale „Concordia“ (editat o dată la doi ani) va beneficia de 5.000 de lei, iar „Lada cu zestre“, de 3.000 de lei. Monografia istorică a Cenadului va avea un buget de 15.000 de lei, iar pentru Ziua Asociației Culturale Concordia“ s-au alocat 2.500 de lei. Festivalul de colinde a primit 2.000 de lei, iar Festivalul tamburașilor seniori și juniori, 5.000 de lei. Ca o noutate, noii publicații cenăzene, respectiv revista trimestrială de istorie „Morisena“, i-a fost alocată suma de 9.000 de lei. De Ziua copilului se vor primi 1.000 de lei, iar de sfârșit de an școlar, 5.000 de lei. Firește, nu au fost uitați nici eroii, pentru ziua lor fiind alocați 500 de lei. Ziua Cenadului se va bucura de un buget de 10.000 de lei. Pentru 8 Martie – Ziua Femeii s-au alocat 1.000 de lei.

Pe partea de sport, pentru fotbal s-au alocat 20.000 de lei, pentru campionatul de minifotbal 500 de lei, iar pentru concursul de pescuit, 1.000 de lei pentru ediția de vară și 1.000 de lei pentru cea de toamnă.

Așadar, iată, în câteva cuvinte, o radiografie a ceea ce se dorește a se organiza și, efectiv, derula în comuna Cenad, pe plan cultural și sportiv, în 2016. Cu siguranță, darea în folosință, în 2016, a noului cămin cultural, va cataliza mișcarea cultural-sportivă a Cenadului.

Dușan Baiski

Publicație realizată cu sprijinul
Consiliului Local Cenad
și al Primăriei comunei Cenad, județul Timiș
(www.cenad.ro)

Colegiul de redacție: **Gheorghe Anuichi, Dușan Baiski, Tiberiu Bociat, Slavka Bojin, Gheorghe Covaci, Dorin Dronca, Fodor Francisc, Daniel Groza, Pauline Huschitt, Milenco Iancov, Gheorghe Ivașcu, Miroslav Marianuț, Dan Muntean, Rodica Pitic, Cornelia Varga**

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor revine exclusiv autorilor.

Materialele se pot trimite prin e-mail:
dusanbaiski@gmail.com

Anonimele nu se iau în considerare.

Editor: Dușan Baiski

Tipografia Artpress, str. Cermena 1, Timișoara 300110,
tel. 0256 293 809, fax 0256 293 975.

ISSN 1222-5843

Curier juridic

În acest număr voi încerca să dau câteva explicații în ceea ce privește răspunderea civilă. Conviețuirea în societate presupune multe drepturi, obligații, dar și anumite limitări ale drepturilor persoanelor. Orice drept al unei persoane trebuie exercitat în așa fel încât să nu încalce dreptul altei persoane fizice sau juridice sau al societății în ansamblul ei.

Încălcarea acestor limitări poate duce la anumite sancțiuni penale sau contravenționale, dar și la anumite sancțiuni civile în cadrul instituției juridice denumite răspundere civilă care poate fi de două feluri, răspundere civilă delictuală și răspundere civilă contractuală.

Răspunderea civilă delictuală înseamnă că în temeiul ei o persoană poate fi obligată să repare prejudiciul sau paguba cauzată altei persoane. În accepțiunea codului civil răspunderea civilă, delictuală înseamnă că orice persoană are obligația să respecte normele de conduită impuse de lege sau de obiceiul locului și să nu aducă atingere drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane prin acțiunile sau inacțiunile sale. În cazul în care o persoană încalcă aceste obligații și provoacă un prejudiciu, aceasta este obligată să îl repare.

Deci răspunderea civilă delictuală intervine ca o sancțiunea civilă care afectează din punct de vedere material persoana vinovată. De multe ori fapta care atrage răspunderea civilă delictuală poate atrage în același timp și sancțiune penală sau contravențională, acestea putând fi cumulate cu răspunderea civilă delictuală. De exemplu, dacă cineva distruge un bun al unei alte persoane, cel vinovat pe lângă că trebuie să repare prejudiciul provocat, mai poate primi și o amendă contravențională sau chiar o condamnare penală dacă distrugerea este una mai gravă.

Răspunderea civilă delictuală este de mai multe feluri și sunt situații în care suntem răspunzători nu doar pentru faptele proprii, ci și de faptele altor persoane, a animalelor sau a lucrurilor. Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie constă în aceea că orice persoană care cauzează un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligată să repare acea pagubă. Însă nu orice faptă care provoacă un prejudiciu atrage răspunderea civilă delictuală, ci doar o faptă ilicită, adică o faptă care încalcă normele de conviețuire, și această faptă ilicită poate consta într-o acțiune, dar și într-o inacțiune când o persoană are obligația de a acționa într-un anumit fel și acesta nu o face. Există și situații în care cel care cauzează un prejudiciu nu este tras la răspundere civilă sau răspunderea este limitată. Astfel, nu răspunde

civil cel care săvârșește fapta în legitimă apărare, în stare de necesitate, pentru a apăra persoane sau bunuri de la un pericol iminent, dacă fapta a fost săvârșită în interesul unei terțe persoane când terța persoană este obligată la reparare, dacă fapta a fost săvârșită în îndeplinirea unei activități impuse de lege. Tot astfel nu este răspunzător pentru prejudiciul creat în mod personal minorul în vârstă de până la 14 ani și persoana pusă sub interdicție judecătorească.

Pe de altă parte, o persoană este răspunzătoare și pentru faptele ilicite comise de alte persoane. Astfel părinții sau alte persoane care au obligația de a supraveghea minorul sau o persoană pusă sub interdicție, sunt obligați să repare prejudiciul cauzat prin faptele ilicite ale minorului sau persoanei puse sub interdicție. Această răspundere a părinților sau a persoanelor care au obligația de supraveghere este întemeiată pe considerentul că fapta ilicită s-a comis datorită lipsei de supraveghere sau neîndeplinirea corespunzătoare a obligației de educare, obligații ce revin părinților sau persoanelor ce au în supraveghere copii minori sau persoane puse sub interdicție.

O altă formă a răspunderii pentru fapta altuia este așa numita răspundere a comitenților pentru fapta prepușilor. Comitentul este o persoană care, în temeiul unui contract sau al legii, are obligația de a supraveghea, direcționa și controla persoanele care îndeplinesc anumite însărcinări în interesul comitentului sau al altei persoane. Pe cale de consecință prepusul este o persoană care acționează în interesul, sub supravegherea și controlul altei persoane. Practic, există un raport de subordonare între prepus și comitent. Cu toate acestea, comitentul nu răspunde pentru prejudiciul creat de prepus dacă acesta a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau scopul funcțiilor încredințate, caz în care prepusul va răspunde pentru fapta sa proprie.

Persoanele răspund din punct de vedere civil și pentru prejudiciul cauzat de animale și lucruri. În cazul prejudiciului cauzat de animale, cel ce trebuie să îl repare este proprietarul animalului sau cel ce se folosește de el. Deci responsabil în principal este proprietarul animalului, chiar dacă acesta a încredințat paza animalului altei persoane, însă la rândul său proprietarul, după ce repară prejudiciul, poate solicita la rândul său de la cel căruia i-a încredințat paza să îi repare paguba. Aceasta este așa numita acțiune în regres, prin care după ce a reparat prejudiciul către păgubit, proprietarul poate solicita la rândul său recuperarea a ceea ce a plătit păgubitelui de la paznic.

Proprietarul unui lucru sau al unei construcții răspunde și de prejudiciul cauzat de lucrurile aflate sub paza lui sau de ruina ori desprinderea unor părți din construcție.

În cadrul răspunderii pentru prejudiciile cauzate de fapta proprie sau a lucrului sunt incluse și cele

rezultate din accidente de autovehicule. În această situație, pentru a garanta repararea prejudiciilor, având în vedere multitudinea accidentelor de circulație, legislația prevede sistemul asigurărilor de răspundere civilă pentru accidente auto, așa numita „carte verde“, prin care, în temeiul unei polițe de asigurare, societatea de asigurare este obligată să suporte repararea prejudiciului în anumite limite și condiții.

Cealaltă formă a răspunderii civile este răspunderea civilă contractuală, și care are la bază existența unui contract între două sau mai multe părți, iar obligația părților contractuale este de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părți prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligațiilor născute dintr-un contract. În cazul răspunderii contractuale, fapta ilicită constă în neexecutarea obligațiilor așa cum au fost stabilite de părți într-un contract valabil încheiat. Prejudiciul constă în pierderea suferită de una din părțile contractului ca urmare a încălcării de către cealaltă parte a obligațiilor contractuale ce îi revin.

De cele mai multe ori, despăgubirile datorate de partea care nu și-a executat obligațiile contractuale sunt stabilite în bani și poartă denumirea de daune interese.

Daunele interese sunt de două feluri și anume daune interese compensatorii, ce reprezintă despăgubiri care trebuie plătite de partea care nu și-a executat total sau parțial obligația sau a fost executată necorespunzător. Daunele interese moratorii sunt despăgubirile în bani datorate de partea contractuală care a executat cu întârziere obligațiile contractuale.

Diferența dintre cele două feluri de daune interese este că în cazul daunelor interese compensatorii acestea înlocuiesc obligația contractuală și astfel nu pot fi cumulate cu obligația principală, iar în cazul daunelor interese moratorii, acestea pot fi cumulate cu obligația principală. De exemplu, în cazul efectuării unei lucrări, părțile pot stabili că în cazul neexecutării sau executării necorespunzătoare partea vinovată să fie obligată la plata unor despăgubiri, acestea fiind daunele interese compensatorii, iar în cazul în care, de exemplu, lucrarea trebuia efectuată într-un anumit termen și dacă se depășește acest termen, cel ce trebuia să facă lucrarea în termenul stabilit poate fi obligat și la plata unor sume de bani pentru fiecare zi de întârziere, chiar dacă a terminat totuși lucrarea, dar cu întârziere.

Părțile pot stabili încă de la momentul întocmirii contractului felul și mărimea daunelor interese ce se vor achita în cazul neexecutării corespunzătoare a obligațiilor contractuale, printr-o clauză contractuală denumită clauză penală. În cazul în care părțile nu au inserat o clauză penală într-un contract, pierderea suferită ca urmare a neexecutării corespunzătoare a obligațiilor contractuale se stabilește de instanța de judecată.

Avocat **Dan Muntean**

„Model cultural pentru zona Banatului“

Interviu cu Dana Sarmăș, producătorul filmului documentar „Sfântul Gerard de Cenad“

- **S t i m a t ă Dana Sarmăș, pentru începutul acestui interviu nu vă pun nicio întrebare, ci vă invit la o scurtă autoprezentare.**

- Sunt licențiată în istoria și teoria artei, așadar, sunt, cum ar veni, critic și istoric de artă, dar pasiunea mea pentru filosofie m-a trimis la școală din nou, pe la

vârsta de 40 de ani, urmând cursurile Facultății de Filosofie la nivel licență și master – Fenomenologia și hermeneutica filosofică a religiozității, obținând titlul de M.A. în Filosofie. Actualmente sunt doctorand al Universității de Vest din Timișoara, în cadrul Facultății de Artă și Design, cu o cercetare științifică în domeniul imagologiei. Cu pasiunile, însă, e greu. Oricât de aplicative în contemporaneitate ar fi cercetările mele în domeniul filosofiei și istoriei artei, Evul Mediu rămâne pentru mine dragostea dintâi și cea de pe urmă. Ador arta medievală, sunt uimită de splendoarea și încărcătura metaforică a bestiariului medieval, iar miniatura medievală o consider aproape de perfecțiune. Cred că nu există text filosofic mai bogat ca scrierile lui Augustin. Aș putea citi la nesfârșit Boethius *Consolatio Philosophiae*, iubesc luciditatea lui Toma de Aquino și, uite așa, aș putea vorbi la nesfârșit despre acel ev pe nedrept numit obscur. Doisprezece ani din viață mi i-am dedicat televiziunii, ca și producător. Am plecat atunci când devenise imposibil să mai impun o emisiune culturală într-o televiziune comercială – anul 2010.

- **Asociația Culturală „Contrasens“ din Timișoara, al cărei președinte fondator sunteți, cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național, al Consiliului Județean Timiș și al Diecezei Romano-Catolice de Timișoara, propun, iată, un film documentar despre Sf. Gerard, respectiv Szent Gellert, primul sfânt romano-catolic de pe actualul teritoriu al României. De ce, tocmai despre el?**

- Una dintre prioritățile Asociației „Contrasens“ este abordarea alternativă și neconvențională în promovarea patrimoniului cultural imaterial și desfășurarea unor proiecte științifice de graniță, din domeniile artei, filosofiei, teologiei, istoriei, literaturii comparate, imagologiei, proiecte orientate spre valorificarea resurselor locale și regionale. Prin

acest proiect, intitulat „Armonia Lumii“, ne propunem să favorizăm accesul la cunoașterea, din multiple perspective, a culturii și vieții spirituale din Banatul istoric. În acest context, Sfântul Gerard de Cenad este un subiect de cercetare prioritar și valoros. Ca prim episcop catolic al Banatului, a fost un cărturar de primă importanță în istoria culturală central-europeană. Personalitatea Sf. Gerard de Cenad este un model cultural pentru zona Banatului și este legat de câteva priorități culturale: a contribuit la încreștinarea locuitorilor Banatului, a întemeiat prima școală cunoscută pe teritoriul actual al României; a format o elită prin educarea unei comunități de călugări dominicani la Cenad; este autorul celei mai vechi cărți filosofico-teologice scrise vreodată pe teritoriul actualei României, la 1030, *Deliberatio supra hymnum trium puerorum*, păstrată actualmente la München, și este contemporan cu marii filosofi ai scolasticii timpurii ai Europei și lumii – Avicenna, Pierre Abelard, Augustin.

- O întrebare ocolită de către televiziuni și unele organe mass-media: cine sponsorizează această producție? Fiindcă, nu-i așa, nu e vorba de un filmuleț încropit de amatori, cu mijloace modeste, ci de un film documentar profesionist. Ceea ce înseamnă cheltuieli financiare și materiale pe măsură.

- Acest proiect a fost selecționat spre finanțare prin programele culturale cu fonduri nerambursabile ale Administrației Fondului Cultural Național și Consiliului Județean Timiș, care ne-au atribuit maximum de finanțare posibilă, adică nu ne-au tăiat din buget, ne-au aprobat bugetul în limita superioară admisă. Cu toate acestea, o astfel de producție este costisitoare și a trebuit să solicităm sprijin și sponsorilor noștri. Compania „Kathrein România“ ne-a răspuns pozitiv și prietenește, fiind la prima colaborare cu „Contrasens“, trebuie să le mulțumim pentru încredere. Au fost și rezerve. Un sprijin important, chiar dacă nu financiar, fiindcă suportul nu se cuantifică doar în bani, ne-au oferit Asociația Timișoara Capitală Culturală Europeană, Centrul Cultural German, Fundația Student Plus, Asociația Banaterra, Muzeul Banatului Timișoara și, nu în ultimul rând, Universitatea de Vest Timișoara, prin Facultățile de Filosofie, Arte și Desgin. Aceștia sunt prețioșii noștri parteneri culturali, alături de voluntari, fără de care acest proiect nu ar fi fost posibil.

- De fapt, care sunt principalele diferențe dintre un clip realizat de unul sau mai mulți amatori și unul produs de profesioniști în domeniu?

- Acest produs de tipul documdrama/documentary drama presupune personal calificat. De la regizor, scenarist, scenograf, make-up&hair stylist, operator, inginer de sunet, inginer de lumini, editor de imagine, designer de imagine, PR, actori, figurație, animație, și, și, și. Este o producție cinematografică în toată regula. Este o echipă care asta face de ani buni. Iar eu, ca și producător, am avut șansa de a-i aduna în echipă pe cei mai buni din Timișoara.

- Revenind la filmul în discuție, eu personal am văzut o primă variantă. Însă pentru cititorii revistei „Cenăzeanul“: care este ideea principală pe care doriți să o transmiteți prin acest film?

- „*Armonia lumii sau tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim Dascăul*” este o importantă sursă de învățătură creștină, teologică și filosofică, o revelație pentru Biserica și Cultura medievală a acestui ținut, a Banatului de azi.

Într-un fel, găsim în textul Sfântului Gerard un mesaj constant pentru armonie și unitate, care este și mesajul principal al filmului.

- Gerard de Cenad a trăit și a fost numit episcop cu mult înainte de Marea Schismă din 1054, de la Niceea. Și a fost sanctificat cu și mai mult după aceea, devenind, iată, primul sfânt romano-catolic de pe actualul teritoriu al României. Nu are niciun sens să intrăm în amănunte dogmatice, numai că pentru un producător independent este o sarcină destul de grea. Cât decide scenaristul, cât producătorul?

- Scenariu a fost elaborat în echipă, din trei perspective: filosofică, teologică și artistică. Deciziile s-au luat de comun acord.

- Cui anume datorăm scenariul și regia?

- Scenariul a fost elaborat de conf. univ. dr. Claudiu Mesaroș, de la Catedra de filosofie antică și medievală a Facultății de Filosofie Timișoara, și de conf. univ. dr. Gheorghe Șfaițer, de la catedra de video a Facultății de Arte Timișoara, care semnează și regia acestei producții și al cărui palmares ca și regizor de film documentar este impresionant. Pe proiect am invitat și consultanți științifici, respectiv, preot conf. univ. dr. Constantin Jinga, de la Catedra de teologie ortodoxă, istoric Claudiu Sergiu Călin, arhivist diecezan al Diacezei Romano-Catolice de Timișoara, arheolog dr. Daniela Tănase de la Muzeul Banatului Timișoara, care a efectuat săpături arheologice la Morisena/Cenad, lect. univ. dr. Dorel Micle, de la Catedra de Istorie a Facultății de Istorie Timișoara, lect. univ. dr. Cezar Varlan de la Catedra de muzică (coruri) a Facultății de Muzică din Timișoara.

- Haideți să amintim și de producătorul executiv și de asistenți.

- Producătorul executiv al acestui film (echipa tehnică, operatori, editori imagine, designeri imagine și efecte speciale etc.) sunt băieții de la Fundația Student Plus, coordonați de Lucian Ciorba și Mihai Lazăr. Pe partea de costum, recuzită, butaforie, make up colaborăm cu Opera Română Timișoara.

Fiecare departament, să-i spunem așa, a lucrat cu studenți voluntari, care s-au implicat de la început în proiect, studenții de la filosofie și istorie pe partea de documentare scenariu, studenții de la foto-video pe partea de producție, studenții de la comunicare pe

(Continuare în pag. 22)

A consemnat: **Dușan Baiski**

Localitatea Cenad reflectată în colecțiile Secției de istorie din cadrul Muzeului Banatului Timișoara (III) *

Notarul Anonim numește Cenadul „Castrum juxta Morisium”. În lupta dintre Ahtum și Chanadinus, Ahtum își pierde viața, iar cetatea Morisena ajunge în mâna lui Chanadinus numindu-se după numele acestuia.

[lipsă text]... să răspândească în aceste locuri și ritul apusean. Înainte de moarte cu câțiva ani, Sf. Ștefan face aici o episcopie și numește de episcop, în anul 1030, pe Gerhard-Sagredo, născut în anul 993 în Veneția, într-o familie nobilă. Când Gerhard vine la Cenad dă de călugării greci ortodocși. Aiton, creștin după ritul din Bizanț, zidise mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul unde așează călugări ortodocși. În felul acesta la Cenad se întâlnește ortodoxismul bizantin și catolicismul papal. Conflictul era inevitabil. Noul episcop catolic Gerhard, omul regelui Ungariei, caută să distrugă ortodoxismul bizantin și să introducă cultul apusean. Gerhard ia în ajutor pe cei mai învățați călugări din mănăstirile latine, din Pecsvarad, Zala, Pannonhalma. La venirea apusenilor, călugării din mănăstirea grecească a Sf. Ioan din Cenad se risipesc. Episcopul Gerhard zidește la Cenad o nouă mănăstire, cea grecească fiind prea mică, în amintirea martiriului lui George. După legendă, Sf. Gerhard a mai zidit o biserică în cinstea Sf. Marii, împodobită cu odoare scumpe donate de Sf. Ștefan, mai valoroase decât cele din biserica Sf. George. Cenadul ajunge un centru papal. Pe lângă curtea episcopală se deschide o școală de misionari catolici. Episcopia din Cenad se menține până la ocuparea orașului de către turci. După revenirea Banatului sub casa de Austria, episcopia de Cenad își mută scaunul, în anul 1724, la Timișoara.

Regele Ștefan în anul 1037 încunoștințează pe toți venerații abați și pe alții că mănăstirea Sf. Petru de pe teritoriul Ravenna a fost fondată la sfatul lui Gerhard, venerabilul episcop al episcopiei Morisana /”... ad consilium Gerardi Venerabilis Episcopi Ecclesiae Morisanae...“/.

Sub urmașii lui Ștefan cel Sfânt creștinismul trece prin mari pericole. Samuil Aba, dornic de sânge, sub motivul unei consfătuiri, în anul 1043 cheamă la Cenad pe mai marii bisericii și pe mireni. După Chronica de la Buda, Turoczy și Kezai, la consfătuire au fost 50 de bărbați pe care acesta îi ucide fiindcă erau aderenții lui Petru. După această faptă Samuil Aba voind să ia pe cap coroana regală, cum se obișnuia la sârbători mari, Sf. Gerhard i-a refuzat-o spunându-i vorbe de dojană. Nobilimea se adună la Cenad hotărând ca pe trădătorul Petru să-l despoaie de tron și să aducă ca rege al Ungariei din familia lui Arpad. Andrei venind în țară cu armata și cu fratele său Levente în 1046 se naște un război în care cad mulți preoți, martiri pentru credința lor. Și Cenadul are o soartă grea, Gerhard s-a grăbit la Alba Regală, dar în drum a fost prins de către Vata și complicii lui, bătut și aruncat în prăpastie de pe dealul Gelert și apoi i s-a străpuns pieptul cu lancea, în 1046 la Buda. În timpul lui Andrei I, când episcop de Cenad era

Maurus, la 1053 trupul lui Gerhard este adus și înmormântat în biserica Sf. Fecioara Maria din Cenad. În 1083 Gerhard este beatificat. O parte din moaștele sfântului se păstrează și astăzi în biserica romano-catolică din Cenad, o parte a fost luată de regele ceh Venteslav, iar altă parte dată unei biserici din Veneția. Tot în biserica romano-catolică din Cenad se află și coșciugul de piatră al sfântului. Andrei încoronându-se readuce creștinismul și astfel și Cenadul primește ca episcop pe Maurus.

Printr-o diplomă a lui Andrei al II-lea din 1232 se stabilește hotarul comunei Cenad... „Prima autem meta Bissenorum de castro Canadiense excepta incipit ab oriente tenet metam cum terra Serjan. Extinde tenet metam cu terra Potkeregū: inde vero cu terra laurency...”. Bela al IV-lea, în anul 1233, reînnoiește donațiunile făcute de către regele Ștefan cel Sfânt la sfatul sf. martir Gerhard, fost atunci episcop de Marosena, care de comun se zice Cenadin (... Marosiensis episcopi quod modo nos Cenadinum dicimus). Prin diploma de la 1237, nobilul Nicolae, fratele lui Ugrin din neamul Chak, lasă dispoziții asupra averii sale. Între aceste averi este și „terra Zanad”.

În 1241, Cenadul este devastat de tătării conduși de Budjic, biserica episcopală a Sf. Ioan Botezătorul fiind arsă până în temelii, iar episcopul Bulciu trebuie să se refugieze. Bulciu reîntorcându-se reface Cenadul și rezidește palatul episcopal, iar în locul bisericii vechi construiește un templu în stil gotic. Acesta a fost ars în 1514 de către revoluționarii lui Doja. Regele Ladislau al IV-lea, ucis de cumani, a fost înmormântat în catedrala Sf. George din Cenad. Bela al IV-lea, într-o diplomă de la 1244 din castrul Galas, înștiințează pe toți episcopii țării, între care aflăm și pe Benedict din Chenad, despre distincția dată banului Dionisie, duce de Slavonia.

Bela al IV-lea prin diploma sa din 1254 donează „ecclesia de Plys” lui Ioan Abbas și aduce la cunoștință acest fapt și episcopului Blasius din Cenad.

Într-un act de la 1255, doamna Lucia, fiica comitelui Pousa din neamul Chanad, face mărturisiri asupra dotei și mai multor realități ale mamei sale Elisabeta și se declară satisfăcută, nemaiaivând de pretins nimic din averea și lucrurile menționate mai sus.

În listele de zeciuială papală de la 1332-7 aflăm: „Item Dominus Petrus plebanus Chanadyensis solvit X grossos et I banalem“. La 1397 Cenadul e numit Chanadino: „...dominus frater Emericus Abbas Monasteri Beatae Virginis de Chanadino”.

În Cenad au s-au aflat regii: Carol cel Mare în anul 1322, Ludovic cel Mare în 1366, în anii 1394 și 1436 regele Sigismund, Ion Huniade de mai multe ori / 1443, 1444, 1450, 1451 /, Ladislau al V-lea în 1456, Matei Corvinul la 1460 – aici în Cenad se cimentează legătura de încredere cu Szilagyî –, Vladislau al II-lea în octombrie și noiembrie

1495. În anul 1451, Cenadul este sediul adunărilor nobilimii din comitatul Cenad. Ion Zápolya vizitează orașul în două rânduri, în 1528 și 1529.

În 1459 Cenadul primește caracter de cetate, fortificându-se cu ziduri și trăgându-i-se în jur șanțuri. În 1462, când Matei Corvin pornește o expediție contra turcilor poposește scurt timp în cetatea Cenadului. Despre întăriturile Cenadului ne dă relații Mustafa Dselalzade: „Aceasta / Cenadul / e o cetate vestită și puternică între cetățile țărilor necredincioșilor, zidurile ei, unele după altele, se ridică până la cer, cei cari îi văd întăriturile, zidurile și turnurile se miră și-și rețin respirația”.

Răsculații lui Doja în 1514 pustiesc orașul,ucid preoțimea și pe episcopul Csáky și parte din nobilime. Rezidirea orașului o face episcopul Csaolyi Francisc, dar Cenadul nu mai are de aici înaintea splendoarea de altă dată.

În 1529, begul Bali, comandantul cetății Belgradului, pustiește și arde fără milă orașul Cenad. La 1541 Cenadul trece sub stăpânirea Ardealului.

Din timpul când cetatea era condusă de către Petru Petrovici, omul reginei Izabela, în Cenad se făc colonizări de sârbi.

La 28 septembrie 1551 este ocupat de turci. Beglerbegul Mehemed dă o scrisoare la 8 decembrie 1551 din Belgrad către Fater George, prin care îl invită să rămână credincios sultanului. În scrisoare face amintire de „castrum Chanad”. Primul comandant turc al Cenadului este Ulama pașa. Încercările lui Sigismund Báthory la 1595 apoi 1597 pentru ocuparea cetății nu dau nici un rezultat. În 1613, Cenadul pentru scurt timp este ocupat de creștini, dar Gavril Bethlen, pentru a fi pe placul turcilor, îl cedează acestora.

Defterul de la 1557-1558 arată în orașul Cenad următorii capi de familie: Pavel Cevas, Coloman Bikas, Suci Ion, Fogaș Imre, Martin Cașu, Mihail Santol, Francisc Toth, Dimitrie Lucaci, Gligorie Marta, Mihail Tar, Francisc Toth, Gligorie Boroș, Mihail Cenad, Blaj Jude, Mihai Fodor, Ambruș Maroș, Ștefan Fösüs, Lörincz Ion, Ladislau Toth, Nicolae Monariu, Blaj Dacu, Gligorie Kiș, Ion Sebeșan, Mihail Varga, Gheorghe Kocsis, Matei Călaz, Gligorie H., Andrei Sitaș, Balint Tur, Matei Toth, Iacob Vameș, Carol Iacob, Blaj Galu, Martin Varga, Ion Kiș, Gligorie Tot, Mihai Nagy, Gligorie Giorges, Lucaci Nemes, Ioan Sion, Gligorie Kovacs, Andrei Păciu. Comuna, spune defterul, are 45 case din care 5 sunt noi. Din înșirarea numelor capilor de familie vedem că numai 16 sunt unguri, iar restul 26 români. Din familiile de români de la 1557 avem și azi familia Suci, Blaj, Sebeșan, Covaci. Între cele 6 sangeacuri care le avea pašalâcul de Timișoara, unul era al Cenadului și cuprindea nord-vestul comitatului Torontal, o parte din comitatul Arad și Cenad. Cetatea Cenadului devine sediul unui sangeac cu 3 nahii: Cenad, Văsárhely și Felac. De nahia Cenadului se țin 62 comune din comitatul Cenad. După defterul din 1557-1558 nahia Cenadului avea 1960 de case. Begul sangeacului Cenad la 1619 avea un venit anual de 207.000 groși. Într-o copie a scrierii „Cele mai sigure drumuri spre cunoașterea orașelor și a țărilor”, copie lăsată de Kyrimi Ibrahim și care se află în biblioteca curții imperiale din Viena, se dau diferite

orașe și depărtarea lor, în zile, de la Istanbul. Cenadul, supus pašalâcului de la Timișoara, se află la 24 zile de la Istanbul. Tot aici era și sediul Nahiei Cenadului, adică a unui șef bisericesc, asemănător unui episcop. În timpul ocupațiunii turcești Cenadul decade. Imperialii îl cuceresc în anul 1685, dar pentru puțin timp, căci la 1691 îl reocupă pașa Mehemed. Și acesta stă scurt timp în Cenad, căci e reocupat de către imperiali prin pacea de la Carloviț. Cenadul revine turcilor, dar cu condiția de a i se dărâma zidurile, ceea ce se și face în 1701 de către Oettinger Farkas.

În conscripția de la 1717 Csanadul are 40 de case și e sediul districtului Cenad. În harta de la 1723 Cenadul e sat. Mercy face din Cenad sediul districtului cu același nume. În dicționarul lui Korabinszky: „Cenad, în dreapta Mureșului, o localitate ilirică-valahă care are biserică neunită. Localitatea a fost reședință episcopală din timpul lui Ștefan cel Sfânt. Regele Aba și-a avut aici reședința. Contra lui Aba s-au răscolat 50 de nobili pe care el i-a dus prin viclenie în castel și i-a omorât...”. La 1290, regele Ladislau al IV-lea a zidit un mausoleu, unde după puțin timp, ucis fiind de cumani, a fost înmormântat...“. În harta lui Grisellini din 1776 este Csanad, dincoace de Mureș, iar peste Mureș Hung. Cenad. În 1727, protopop ortodox al Cenadului cu reședința în Sănnicolaul Mare este Mihail.

Primarul comunei Cenad la 1758, după cum ne arată istoricul sârb Ruvareț, era Avram Românul. Colonizarea cu germani a Cenadului se face de către baronul Laffert / Laff / în 1765, când vin 139 de familii din Alsacia și Lorena. În 1786 sunt aduși încă vreo 60 de familii germane. La 1768 comuna este onorată de vizita împăratului Iosif al II-lea. În anul 1781 Cenadul, atunci Cenadul German și Sârbesc, fiind averea fiscalului, este cumpărat de frații Cristofor și Chiril Naco, familie macedo-română.

În ceea ce privește învățământul, Cenadul are cea mai veche școală mănăstirească din Banat. S-a înființat deodată cu mănăstirea, în timpul episcopului Gerhard. Materiile care se predau în această școală erau latina, greaca, retorica și logica – obiectele prescrise în școlile evului mediu. Ocupațiunea turcească distruge școala, care reînvie numai pe la 1758 când Magister Ioan avea 16 elevi.

Unii istorici maghiari, fără nici un temei critic, pun venirea românilor în Cenad pe la anul 1740. Ori însuși faptul că la data înființării episcopiei catolice, la 1030, de către Sf. Gerhard, exista în Cenad o mănăstire de călugări greci ortodocși, dovedește existența poporului român și a ortodoxiei în comuna Cenad. Istoricul maghiar Katona scrie că egumenul mănăstirii din Cenad era și episcop ortodox. Iar defterul de la 1557-1558, amintit mai înainte, arată că 80% din populația comunei era formată din români. Românii au format împreună cu sârbii veniți la începutul secolului al XVIII-lea o comunitate bisericească-școlară. Pe temelia vechii biserici ortodoxe române s-a zidit în 1773 o biserică ortodoxă pentru românii și sârbii din Cenad. Biserica din Cenadul Mare are Liturghier Râmnic din 1768. Școala românească se separă de cea sârbească în anul 1838 din îndemnul învățătorului Simion Andron. În 1853, românii își zidesc școala lor proprie, confesională. Comunitatea

bisericească cu sârbii a ținut până la 1873, când cele două biserici se despart. Biserica zidită în 1773, de către români și sârbi, rămâne sârbilor, iar românii drept despăgubire primesc 6000 fl. Noua biserică ortodoxă română e sfințită în anul 1889. Românii imediat după despărțirea ierarhică și-au înființat un cor al plugarilor, compus din 60 de membri. Conducătorul corului a fost, de la înființare până la 1933, învățătorul Dimitrie Bozianu. În Cenadul Mare, înainte de 1918, erau instituțiunile culturale: Corul bisericesc ortodox românesc condus de învățătorul Bozianu Dimitrie și corul „Doina“, condus de Ion Crăciun. Românii uniți aveau corul mixt greco-catolic condus de inv. R. Luțiai și apoi de Vasilie Ardelean.

Comuna avea și o societate de lectură „Mureșana”. Cooperativa „Zorile”, a micilor agricultori, a sprijinit mult viața economică a comunei.

În timpul războiului mondial, comuna Cenadul German, fiind locuită de germani a fost mai puțin molestată din partea autorităților. În schimb locuitorii din Cenadul Mare au fost șicanați peste măsură. În toamna anului 1918, soldații reînforși de pe front, în 15 noiembrie, au devastat în Cenadul Vechiu magazinul de pielărie Petru Potchen, apoi băcănia Iung Peter. Îndată s-a format o gardă comunală compusă din 40 de persoane, sub comanda lui Ladislau Boroczy. În Cenadul Mare, o ceată de comuniști unguri a devastat prăvăliile Neuberger Filip și Politzer Iuliu de unde au luat băuturi și articole de comerț. De asemenea au furat porci, vaci, cai, oi, boi și cereale de pe moșiile Redina, Cicichet, Pustă, Anastasia, Begova a ducesei de San Marco. Pentru împiedicarea acestor bande comuniste s-a format în comună o gardă națională sub conducerea preotului Ștefan Opreanu și a învățătorului Dimitrie Bozianu. Membrii gărzii au fost: Ion Pescari, Sinitean George, Oprean George, Ion Damian, Damian Ioan, Perian Teodor, Grozav Mireu, Ioan Blagoe, Tomi George, Iorga Ioan, Socol Ioan, Socol Mircu, Muntean Ion, Popovici I. Ștefan, Târziu Gheorghe, Lipovan Anton, Isac Nicolae, Radu Gheorghe, Damian Paia, Iovănuț Traian, Grozav Sava și Ștefan Ion.

Din Cenadul Sârbesc a luat parte la adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 preotul Victor Deciu.

Eroii comunei Cenadul Vechiu sunt în număr de 23. Cu excepția lui Petru Colompar care era român, toți ceilalți sunt germani. În 1926 li s-a ridicat un monument cu inscripția: „Pace căzuților în războiul din 1914-1918”.

În cinstea eroilor români, primăria comunei Cenadul Mare a ridicat în anul 1937 un monument din marmură albă de Rușchița. Parohia ortodoxă română a ridicat în 1937 un monument „Eroilor români ortodocși”.

Sârbii de asemenea au ridicat un monument eroilor ortodocși sârbi.

Zoran Markov**

* Lucrare prezentată la Ziua Asociației Culturale Concordia Cenad, 2014.
** Muzeul Banatului Timișoara, Piața Huniade nr. 1, 300 002; e-mail: markovzoran@yahoo.com

Imre Henszlmann

Excursie arheologică la Cenad* (IV)

W. La data de 4 iunie, când s-a căutat capătul jgheabului amintit mai sus, ne-am dat seama că acesta deservea clădirea bisericii, mai precis sanctuarul primei biserici; locul în care apa se revărsa din jgheab era împrejmuit de două ziduri secundare, care au format un spațiu de 16 picioare pătrate în locul unde se desfășura botezul adulților „per immersionem”;

Partea unde se putea opri apa, nu mai există; a rămas doar un colț al ușii, în pământ s-a găsit partea superioară a unei agrafe de păr, iar nu foarte departe de acestea era o bucată de metal topit, dovedind faptul că a avut loc un incendiu puternic. Acest loc va fi zidit, întrucât cade exact sub sanctuarul noii biserici.¹

X. La data de 7 iunie, a fost explorat interiorul din partea dreaptă a criptei, unde s-au găsit: cenușă umană precum și o sabie, afectată de asemenea de incendiu.

Y. La data de 10 iunie, în zidul din spatele altarului, la o adâncime de 4 picioare, s-a găsit o piatră de temelie de forma unui sarcofag, din gresie galbenă, prevăzută cu o alveolă pătrată, pe care este săpată forma crucii. În alveolă s-a găsit o cutie din metal care se potrivea exact în adâncitura respectivă și care probabil servea la depozitarea documentului așezat în piatra de temelie. Cutia a fost însă atât de măcinată de rugină, încât aproape s-a destrămat și abia dacă se mai poate desluși că înăuntrul ei a fost vreodată un document. Bucățile minuscule de act nu și-au recăpătat elasticitatea nici datorită razelor soarelui, nici după metoda uscării.

Deoarece după descoperirea pietrei de temelie speranța găsirii unui document de atestare a dispărut, prezentul proces verbal se consideră complet și urmează a fi înaintat forurilor superioare.²

Cenad, 25 iunie 1868.

***

Să privim acum datele istorice, așa cum au fost acestea adunate de Barany și Fuxhoffer-Czinar.

Barany Agoston, în lucrarea sa „Istoria comitatului Torontal“, apărută la Buda în 1845, tipărită

¹ Despre baptisteriu voi scrie în mod detaliat, întrucât această clădire mică este una din cele mai renumite astfel de relieve ale țării noastre, deci merită toată atenția din partea noastră.

² Lădița din piatră, în care se aflau părțile distruse ale cutiei metalice, a fost depozitată la parohie. Nu s-a putut reconstitui forma inițială a cutiei metalice, dar lădița din piatră a rămas întregă; forma ei corespunde stilului adoptat în secolul al XV-lea, ceea ce pledează pentru faptul că și biserița dărâmată provenea din același secol.

de Universitatea Regală a Ungariei, la pag. 87 scrie despre localitatea Cenad după cum urmează:

„Cenad. În perioada sa de glorie era aservită Imperiului roman de apus sub denumirile de *Morisium*, *Morisseum* sau *Morisena*, fiind un oraș mare și luminos al Daciei Ripensis“ (poate era doar un castrum mai mare?). Și-a pierdut denumirea de *Morisseum* sub dominația regelui Ștefan cel Sfânt, atunci când Cenad, fiul lui Dăbăca, l-a învins pe Achtum, trădătorul, moșierul localității *Morisium*. Din porunca regelui localitatea a primit denumirea de Cenad, însă diocesa episcopală sub stăpânirea lui Ștefan s-a numit încă Diocesis Morisiensis - primul prefect fiind moșierul Cenad. În diplomele regale, denumirea apare în ordine cronologică astfel: 1163 Sunad, 1178 Cenad, 1221 Chenad, 1276 Canad.

Cenadul a devenit reședința unui comitat cu trei denumiri și este plauzibil, întrucât încă sub dominația conducătorului Gejza o parte din regiune a căpătat rangul de comitat. Cetatea, fără șanțuri de apărare, de care au aparținut inclusiv iobagii din Nichola, se ridica pe malul râului Mureș, fiind ridicată mai mult ca sigur după momentul venirii ungarilor pe acest teritoriu.³

Aproape în mod forțat a fost trimis aici ca episcop Sagredo Gellert, care anterior numirii sale a trăit ca pustnic în pădurile din Bakony și al cărui an de naștere nu se cunoaște. De asemenea, nu se cunoaște anul în care acesta a venit pe teritoriul Ungariei. După moartea, în 1041, a regelui Ștefan, a urmat regele Aba. Acesta a dorit să fie încoronat la Cenad de episcopul Gellert, după ce anterior a ordonat tot aici masacrarea a 50 de nobili. Gellert a refuzat încoronarea. Cu toate acestea, regele impostor a intrat în biserică, iar Gellert a urcat în amvon, de unde a dorit în cadrul predicii – prin translator – să-l prevină asupra blestemului care îl va urmări pentru fărâdeleaga comisă. Membrii alaiului regal, temându-se de furia regelui, i-au interzis translatorului să traducă spusele episcopului. Gellert, văzând acest lucru, s-a adresat direct translatorului: *Fie-ți teamă de Dumnezeu, respectă-l pe Rege și transmite-i exact cuvintele părintelui*. Acesta a urmat indicația tremurând, dar și regele a tremurat auzind cuvintele episcopului, doar că ulterior nu a ținut cont de povețe.

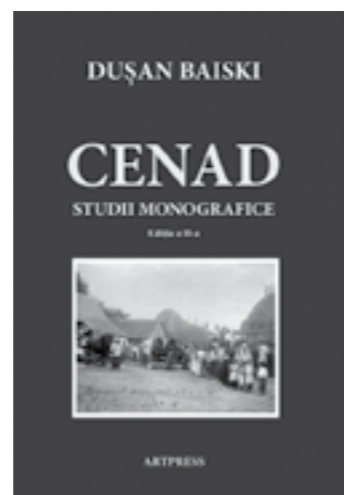
Aba a fost urmat de Petru în scaunul regal. Acesta a făcut o greșală imensă, declarând în mijlocul aliaților săi, față de împăratul Henrik, că îi jură credință veșnică și consideră Ungaria ca fiind un cadou al împăratului. Vestea acestei declarații s-a răspândit repede și a fost considerată, pe bună dreptate, o trădare de neiertat. Dușmanii lui Petru, atât cei din cadrul bisericii catolice, cât și cei păgâni s-au

aliat împotriva lui la Cenad și au hotărât detronarea lui. La această întrunire, episcopul Gellert s-a opus detronării, însă nu a fost ascultat. Petru a fost orbit, închis la Szekesfehervar, unde a murit de inimă-rea.

Sub domnia regelui Andrei au existat tendințe de restaurare a ceremoniilor păgâne. În timpul unei călătorii spre cetatea de la Buda, episcopul Gellert a fost oprit de rebeli, lovit cu pietre, străpuns cu o lance și apoi aruncat de pe o stâncă, murind la data de 24 septembrie 1047. (Vion vita S. Gerardi apud Katona Hist. Reg. T.II, p. 15, seq.)

Versiunea în limba română:
Cornelia Varga

O carte esențială

De peste două decenii, evoluțiile discursului istoriografic pe provincii istorice a cunoscut trasee firești, în mediile specialiștilor revenindu-se la tradiții ale interbelicului prin promovarea trecutului unui loc în articole, studii, monografii, rod al cercetării pasionale ori sistematice, ambiții alimentate de orgoliul spațiului natal, dar și de dorința de a evidenția, de la caz la caz, de la regiune la regiune, contribuțiile la realitatea sintezei istorice

naționale. Un adept al studiilor monografice localizante și, totuși, în buna tradiție a școlii anelor, este Dușan Baiski, altminteri un remarcabil prozator al detaliului, dar atent și pregătit mereu să consacre provinciei banatice argumente importante ale acestui interes constant în jurul tradițiilor multiculturalismului, idei pe care azi le promovează personalități și instituții din cadrul Uniunii Europene.

Nu demult, Dușan Baiski a reeditat lucrarea sa *Cenad*, studii monografice (ediția a II-a revăzută și adăugită, Timișoara, Editura ArtPress, 2015, 380 p.), încă o utilă demonstrație că trecerea, prin axiologiile modelului conceptual, de la mica la marea Europă își are, în situația noastră, cel mai evident exemplu în istoria Banatului. Iar efortul inconfundabil al autorului (cele peste 45.000 documente cercetate în anii din urmă, cum recunoaște în prefața cărții) e un alt semnal pozitiv asupra seriozității demersului

Viziunea asupra întregii problematice, de la cronologia istorică propriu-zisă la circulația ideilor, de la clivajele mentalității la evenimentialul integrând habitatul în istoria românească, aparține atât istoricului, cât și

sociologului, atât specialistului în istoria orală și datele istoriei recente, cât și celui preocupat să analizeze și să conchidă asupra conviețuirilor interetnice în același spațiu geografic. Locul este încă sub semnul propriei posterități marcate de ceea ce se știe și ceea ce se presupune în legătură cu momentele evenimentialului legat de Sfântul Gerard. Dar satul acesta evocă, parcurgându-i cronica evoluțiilor, și alte specificuri, e un loc al istoriei active cu deosebire. Agricultură a fost mereu un domeniu vădind voința expresă de a depăși statutele unei autarhii economice, cifrele pământului și problemele conexe sunt urmărite până în anii noștri, ca o recapitulare a tuturor realităților, din trecut încoace, până la cooperativizarea comunistă, atestând o preocupare constantă a locuitorilor, un capitol (Economia în pustă) evaluând rezultate, impactul instituțiilor de credit și bancare în cotidian. Efectele modernizării antrenează preschimbări binevenite în sistemele de comunicație, viața socială angrenând alte realități și situații asupra cărora autorul insistă, știind să evite opiniile radicale și fals decisive, cum adesea sunt împănate paginile unor monografii pe localități, scrise cu vanitate și nu cu luciditate. Avem în cartea lui Dușan Baiski un evenimential bogat în această privință, aflăm despre emigranții dinainte de 1918, peste ocean, dar și despre deportările în Bărăgan, despre sistemul medical de-a lungul timpului, despre aspecte locale ale rezistenței anticomuniste, dar și despre dinamicele vieții politice, aici, cu sublinierea unor aspecte din zona de frontieră, de după 1919 sau a evenimentelor care implică societatea Cenadului istoric în întreg evenimentialul celui de-al doilea război mondial și al efectelor tratatelor internaționale post 1945 asupra stărilor de fapt într-o Românie răvășită de cizma ocupantului sovietic, apoi de remanentele staliniste din gândirea unor lideri comuniști, cu efecte nefericite în viața localnicilor. Și despre viața spirituală, și despre aspectele cultural-artistice din marja evoluțiilor așezării aflăm în capitolele cărții dedicate contextului prefeudal din biografia celebrului Sfânt Gerard, tradițiilor familiei Nacu (Nako) în legătură cu destinul Cenadului în istorie, despre editorul faimos al ungarilor, Revay, autorul elegiei închinată satului, iar un capitol prezintă monumentele așezării, mărturisiri ale unui multiculturalism de tip european. Altminteri întâlnești în studiile acestea pagini minunate despre români și sârbi, despre unguri, germani și alte etnii care au conviețuit în cotidianul localității (și ea un rezultat al alipirii Cenadului Vechi la Cenadul Mare, în 1948).

Cartea aceasta, cu un remarcabil capitol final de anexe, însemnând documente reproduse atent, ecouri la prima ediție a lucrării, date bibliografice despre autor, evidențiază încă o dată că ofensiva monografistă post 1990, cu aplicație la realitățile unui loc, continuă cu rezultate memorabile în Banatul istoric. Iar Dușan Baiski se numără printre liderii acestui curent cu adevărat reformator în devenirile discursului istoriografic național.

Dr. Ionel Bota

„Morisena“, la primul număr

Eveniment în lumea mass-media specializată pe istorie: a apărut primul număr al revistei trimestriale de istorie „Morisena“. Este, cu siguranță, unica de acest fel din mediul rural românesc. Cel puțin până la proba contrarie, evident. Desigur, aici facem abstracție de revistele locale care conțin și câte un supliment de istorie, cum e de pildă cazul prietenilor și vecinilor noștri din „Comloșu Mare, a căror revistă extrem de longevivă, „Suflet nou“, are și un asemenea supliment.

Întrebarea firească este: de ce, „Morisena“? De ce o asemenea revistă? Răspunsul este foarte simplu: Cenadul are o istorie bogată, mai bogată chiar decât istoria multor localități urbane din România de astăzi. Fiindcă la Cenad, numit cândva Morisena (de unde și denumirea publicației) a fost consemnată prima școală de pe actualul teritoriu al României. Și tot aici s-a ridicat prima mănăstire. Școală și mănăstire. Educație și spirit. Două lucruri care obligă. Iar faptul că a fost posibilă această apariție și pe suport de hârtie, se datorează, evident, deschiderii Consiliului Local Cenad și primarului Nicolae Crăciun, care au înțeles semnificația unei asemenea reviste și, prin acest gest, au intrat în istoria mass-media românești.

Deși apărută pe Internet de două săptămâni, în două forme digitale diferite de accesare, una (datorată lui Emil Banciu din Germania

putând fi chiar „răsfoită“ - vedeți <http://www.banaterre.eu/biblioteca/reviste/morisena/index.html>), revista tipărită va fi lansată oficial **miercuri, 2 martie 2016, la ora 19,30**, în cadrul celei de a LI-a (51) ediții a manifestării cu genericul „Sara bănățană“, care se organizează într-un cadru mai puțin formal: berăria „Bierhaus“ din Timișoara, str. E. Ungureanu nr. 15 (aproape de Clinicile Noi). Vor vorbi despre revistă Nicolae Crăciun, primarul comunei Cenad, din partea administrației locale din Cenad, precum și cei doi coordonatori ai publicației, istoricul dr. Ioan Hațegan și, respectiv, scriitorul Dușan Baiski, inițiatorul și, totodată, editorul acestei reviste.

D. B.

³ Katona T.I. pag. 86 și urm. Este drept că în manuscrisul din Lunealca apare sub numele de Cetatea de Mureș; dar este foarte probabil că ungarilor au găsit în acest loc rămășițele unui castru roman.

Asociația Pompierilor Voluntari din Cenadul Mare și Vechi

Focul, alături de pământ, apă și aer, face parte din seria celor patru elemente considerate sacre, care au marcat și continuă să marcheze istoria omenirii. Păzit cândva cu strășnicie, considerat chiar divin, el reprezintă însă și o permanentă amenințare. Drept pentru care măsurile antiincendiu au cunoscut de-a lungul timpului nu doar abordări diferite, ci mai cu seamă calitative, menite să apere cât mai eficient omul și bunurile de moarte și distrugere.

Localitatea Cenad, denumită cândva Morisena, a avut parte de incendii aidoma multor altora. Dacă la cele provocate, față de care apărarea devenea adeseori inutilă, la cele întâmplătoare situația stă cu totul altfel, mai cu seamă atunci când, voit sau impus prin lege, se respectă norme elementare de protecție. Iar când focul totuși izbucnește necontrolat și amenință vieți și bunuri, o ultimă soluție o reprezintă cât mai grabnică sa stingere. Haotic la început, efortul colectiv în acest sens a devenit cu timpul tot mai organizat, de unde și înființarea formațiilor de pompieri militari și/sau voluntari și dotarea cu stingătoare tot mai sofisticate și mai performante.

Stingerea organizată a incendiilor pe actualul teritoriu al României cunoaște o istorie de cel puțin două milenii. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, comunitățile locale bănățene își organizează formațiuni de pompieri voluntari și se dotează cu unelte. Nu cunoaștem, deocamdată, când a fost atestată o primă activitate măcar organizată, dacă nu oficială, a pompierilor la Cenad, însă cert este faptul că pe 12 noiembrie 1927, la Tribunalul Județului Timiș-Torontal va fi înaintată cererea de înscriere în registrul persoanelor juridice a Asociației Pompierilor Voluntari din Cenadul Mare și Vechi* (inițial, în documente: Asociația pompierilor voluntari din Cenadul Mare și Vechiu), „fondată cu actul constitutiv din anul 1883”. Potrivit acestui document, au fost depuse: trei copii legalizate după actul constitutiv, trei copii legalizate după statut și trei copii legalizate după duplicatul original al procesului-verbal al ședinței în care s-au aprobat statutul și comitetul director.

Cu o zi înainte, pe 11 noiembrie 1927, a fost consemnat procesul-verbal nr. 121, cu prilejul adunării generale extraordinare a „...societății pompierilor voluntari din Cenadul mare și vechiu despre reorganizarea, votarea statutelor și alegerea direcției asociațiunii.”

Dosarul către instanță conține o copie tradusă din limba maghiară în română a actului de constituire din 1883:

„Protocol de constituire
Dresat în adunarea generală din 18 Noiembrie 1883
în școala, sub președinția Domnului Joan Martin.

I. Constatându-se că sunt membrii prezenți în număr suficienti (sic), adunarea se declară de deschisă și se roagă Domnul Comandant a cetii statutele.

II. Statutele s-au aprobat din partea adunării.

III. Toți banii ce se vor strânge se vor încasa precum și suma de 164 florini și 94 de cruceri se vor depune în casa de păstrare Cenadul Mare sârbesc și nemțesc.

După ce domnul Joan Martin a abzis (a refuzat, n.n.) de președinte, a fost ales cu unanimitate de voturi Dl. VICTOR DECASTELLO, despre ce a fost avizat prin scrisoare. Ceilalți funcționari au fost realeși și li s-au adus mulțumită (sic) pentru activitatea lor.

Ne făcându-se nici-o propunere ședința adunării generale s-a declarat închisă.

E. Jerniss, m.p.”

Dat fiind faptul că dosarul de la Tribunalul Timiș-Torontal nu conține alte documente din 1883 în afară de actul de constituire, tindem a crede că asociația nu a existat, cel puțin legal, până la data de 11 noiembrie 1927, când s-a ținut o adunare generală extraordinară, respectiv până în 1933, când a fost aprobată oficial existența organizației în cauză.

În lista ce urmează apar următoarele nume (redăm exact ortografia utilizată, deși majoritatea numelor sunt scrise incorect; unele parțial după regulile gramaticale maghiare, altele potrivit onomasticii românești, iar altele incorect în orice limbă):

Bachaus Josif	Lesel Stefan
Wellinge Nicolae	Gröbeldinger Petre
Mark George	Wolf Emerich
Pauli Valentin	Jung Joan
Eberhardt Nicolaus	Gröbeldinger George
Benke Stefan	Eberhart Petre
Bogel F(r)edrich	Lessel Joan
Jung Nicolaus	Fra(n)ck Josef
Schüszler Josif	Rausch Anton
Eling Joan	Krauser Anton
Lessel Mateas	Pauli Nicolae
Waltrich Joan	Hinkel Joan
Kaiser Josef	Richter Joan
Politzer Julius	Lessel Petre
Schmeltzer Francisc	N. Saimus
Ludvig Petre	Potchen Nicolae

Copia documentului original (care presupunem că a fost redactat în limba maghiară, oficială la acea dată la Cenad, „...18 Noiembrie 1883”) a fost semnată pe 11 noiembrie 1927 de către președintele Virgil Popovici, de secretarul Petru Sauer, întărită cu ștampila purtând inscripția: „Asociația pompierilor

voluntari / Freiwilliger Feuerwehrverein Cenadul Mare și Vechiu” și apoi contrasemnat pentru conformitate de un notar din Sânnicolau Mare (semnătura și ștampila, indescifrabile).

Autentificarea copiei aparține notarului public Titu Mălaiu din Timișoara și poartă data de 14 ianuarie 1928.

În comitetul asociației au fost aleși:

Victor Giurgiu – comandant,
Petre Franck – locțiitor de comandant,
Petre Sauer – secretar
Hilger Nicolae – aghiotant
Pescariu Joan – stegar.

Iată și comandanții aleși ai plutonului: Nicolae Pinel și Anton Richter.

Iar ca „măestrii pompelor”: Petre Kaiser, Anton Wambach, Nicolaie Balthazar, Josif Mircsov și Joan Biber.

În fine, ca membri de drept au fost aprobați de adunarea generală următorii:

„Anton Gerbl, Joan Meszaros, Adam Jung, Pinel Nicolaie, Eberhardt Josif, Wolf Josif, Schneider Petru, Wambach Petru, Josif Pinel, Nicolae Hinkel, Nicolaie Dornback, Joan Kiri, Nicolae Pinel, Josif Gröbeldinger, Nicolae Balthazar, Nicolae Koreck, grade dela măestrul sus, și Carol Gröbeldinger hornist. “ Este discutabilă interpretarea cuvântului „hornist” al celui din urmă. Pe care mai degrabă îl credem a fi fost „gornist”, care alarma populația, decât sub sensul de argou „fumător” ori chiar de persoană care se ocupa de hornărit.

În calitate de funcționari administrativi, au fost aleși următorii:

„Dr. Virgil Popovici – președinte; dr. Egri Ferdinand – vicepreședinte; Petre Molnar – secretar; George Perian – locțiitor de secretar; Anton Fasz binder – casier; dr. Joan Wolf – jurisconsult; dr. Anton Kopp – medicul asociației; Joan K. Hinkel – expert tehnic.”

Foștii susținători ai asociației au fost propuși și aprobați ca membri onorifici: Lessel Petre, Wambach Petre, Josif Kaiser, Mircsov Petre, Meszaros Josif, Jivin George.

Împuternicit prin procură, pe 16 noiembrie 1927, să reprezinte și să rezolve „...cauza dobândirii personalității juridice a asociației pompierilor voluntari din Cenadul Mare și vechi” a fost avocatul timișorean dr. Cassius Dobrin.

În context, trebuie să facem abstracție de românizarea numelor de botez, acolo unde a fost posibil acest lucru, considerată practică normală pentru statele și regimurile politice ale vremurilor de atunci. E lesne de observat că în conducere se aflau deja câțiva etnici români, situația (nu trecuseră decât opt ani de la Marea Unire) impunând o asemenea stare de fapt: Victor Giurgiu (notar), Ioan Pescariu (învățător), dr. Virgil Popovici, George Perian, aceștia marcând viața Cenadului, prin activitatea lor, încă aproape două decenii de atunci încolo. Presupunem că Petru Molnar era singurul etnic maghiar. Nu exista niciun etnic sârb ori de altă naționalitate. De observat, însă, spiritul organizatoric al germanilor din Cenad. Diferit de cel al sârbilor și românilor, majoritatea maghiarilor încă trăind în cele două cătune situate în pădurea din nordul localității: Szecsö și Tárnok, aproape de malul stâng al râului Mureș (până la obligarea lor de către

autoritățile comuniste, imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, de a se strămuta pe actuala vatră a satului Cenad, situație impusă de autoritățile militare).

La 27 august 1929, Tribunalul Timiș-Torontal va înregistra, sub nr. 003792, statutul asociației, acesta fiind, de fapt, unul standard pentru toate organizațiile de acest fel din România, diferind, evident, denumirea, sediul, inscripția de pe ștampilă și, la final, data și semnăturile secretarului, președintelui și comandantului asociației.

Cu aproape o lună mai târziu, la 23 septembrie 1929, Secția I din cadrul Tribunalului Timiș-Torontal îi trimite ministrului de Interne o solicitare standard, prin care cere:

„Potrivit dispozițiunii de sub art. 3 p.a. al sus zisei legi, am onoare a Vă ruga să binevoiți a Vă da avizul asupra admisibilității acestei cereri, în care scop să se înainteză (sic) un exemplar din actul constitutiv și din statutele depuse de numita asociațiune.”

Răspunsul va veni pe 13 decembrie 1929 din partea Direcțiunii Administrației Generale, Contenciosului și Statisticii din cadrul Ministerului de Interne, cu semnăturile indescifrabile ale ministrului și, respectiv, directorului general, pe adresa președintelui Tribunalului Timiș-Torontal:

„Referindu-ne la adresa D-vs No. 5792/929, avem onoare a vă face cunoscut că acest Minister avizează favorabil la acordarea personalității juridice a Asociației Pompierilor Voluntari din comuna Cenadul Mare.”

Drept urmare, reprezentantul pompierilor voluntari va solicita Tribunalului Timiș-Torontal ca, având în vedere răspunsul favorabil din partea ministerului sus-pomenit, solicite fixarea datei pentru dezbateră solicitării lor de (re?)legalizare a asociației lor.

Dezbateră orală publică s-a ținut pe 21 martie 1930, de față fiind, din partea instanței: P. V. Popescu - președinte, V. Mateiu – judecător și R. Mioc – grefier, respectiv avocatul dr. Cassius Dobrin, în calitate de reprezentant al asociației, Iosif P (indescifrabil) - avocatul Statului și A. Rădulescu, procuror. Întrucât ultimii doi nu au avut obiecții, Tribunalul a dat și sentința:

„Acordă Asociației Pompierilor Voluntari din Cenadul Mare și Vechi personalitatea juridică cerută.”

Pe 28 iunie 1933, Ministerul de Interne solicită Tribunalului Timiș-Torontal ca, în conformitate cu legislația în vigoare, să-i trimită o copie după sentința prin care acesta a acordat personalitate juridică Asociației Pompierilor Voluntari din Cenadul Mare, însoțită de un exemplar al actului constitutiv și unul din statut. Documentul a fost înregistrat la 1 iulie 1933.

La rândul său, Tribunalul Timiș-Torontal va răspunde pe 8 mai 1933 că a trimis documentele cerute încă din data de 5 ianuarie 1931.

Potrivit statutului (repetăm, standard), asociația avea drept scop, printre altele:

„a., Să desfășoare activitate spornică și plină de zel contrar incendiilor izbucnite în comuna Cenadul mare și vechi și în împrejurimea ei mai apropiată.

b., Să contribuie prin instrucțiuni și măsuri concrete, la evitarea incendiilor.

c., Să apere și să salveze averea și viața cetățenilor în cazuri de primejdie.

d., În caz de inundații și revărsări a (sic) apelor să vină în ajutorul celor primejduiți, salvându-le averea și viața.

e., Să încurajeze spiritul asociabil, armonia și încrederea reciprocă între cetățeni.

f., Să instruiască în mod practic pe pompieri referitor la operațiunile de stingere a incendiilor.

Este îndamisibil, ca asociația să facă politică sau să participe la demonstrații politice ori de altă natură.“

Același statut clasifică membrii asociației:

„ I. Funcționarii tehnici:

a., Comandantul,

b., Vicecomandantul,

c., Aghiotantul, care este și secretar,

d., Stegarul,

e., Comandantul plutonului,

f., Intendantul.

II. Funcționarii administrativi:

a., Președintele asociației,

b., vicepreședintele asociației,

c., secretarul asociației,

d., locțiitorul secretarului,

e., casierul asociației,

f., juriconsultul asociației,

g., medicul asociației, și

h., inginerul asociației.“

Desigur, statutul prevede și atribuțiunile fiecăruia dintre cei mai sus în parte.

Potrivit acestuia, „Stegarul va purta steagul asociației când se oficiază servicii divine și la serbări lumești, unde participă și pompierii.“

În actuala remiză de pompieri (2016), aflată în curtea Primăriei din comuna Cenad, se păstrează un steag roșu, prins în șase puncte de un mâner tip lance, tivit pe trei părți cu franjuri galbene, de colțurile opuse lăncii atârând doi ciucuri de aceeași culoare, care are înscris pe o parte, cu litere galbene, majuscule, denumirea: „Formația voluntară de pază contra incendiilor a comunei Cenad, 1880“, iar pe cealaltă, scris în semicerc, deasupra unei steme, tot cu litere galbene, majuscule, cuvintele: „Pentru paza contra incendiilor“. Stema, rotundă, la fel de culoare galbenă, are pe fundal opt

cercuri concentrice, roșii și foarte subțiri, deasupra cărora se întretaie două torțe inversate (cu flacăra în jos). În partea de sus a stemei figurează o stea roșie, cu cinci colțuri, iar jos acronimul „F.P.C.I.“ (de la Formația Voluntară de Pază Contra Incendiilor). Lipsește litera „V“ de la cuvântul „Voluntară“, ceea ce poate duce la ideea că, de fapt, nu mai era vorba de voluntariat). În stânga stemei apar trei dinți dreptunghiulari, simbolizând o roată zimțată și încercând să inducă ideea că e vorba de stingerea incendiilor cu mijloace mecanice. Iar în dreapta figurează un spic, simbol al belșugului, hărniciei și proprietății, avuții ce trebuie apărate împotriva focului. De lance este legată o panglică cu tricolorul românesc. La data când am realizat fotografia (2009), pe lance, spre vârf, între steag și panglică mai exista și o coronită cu tricolorul românesc.

Din context reiese că, de fapt, paza contra incendiilor ființa cel puțin din anul 1880 (conform celor înscrise pe steag), deci dinainte de „...adunarea generală din 18 Noiembrie 1883 în școala, sub președinția Dommului Joan Martin.“. Iar steaua roșie și denumirea înscrisă pe steag, cu toate că este precizat anul 1880, duc la concluzia că e vorba de un însemn apărut la începutul regimului comunist, când pompierii (voluntari) cenăzeni nu acceptau ștergerea cu buretele a istoriei, dar nici nu se puteau împotrivi fățiș noului regim politic. Faptul că s-a păstrat vechea lance, cu plăcuțele metalice cu numele pompierilor voluntari de etnie germană din localitate, este un argument în plus. Din nefericire, nepăsarea din anii de după 1989 a dus la decolorarea unei fețe a steagului, dar și la dispariția unor plăcuțe de pe lance. Nu este însă deloc greu de ghicit că, de fapt, s-a dorit inițial ascunderea feței cu steaua roșie. Numai că, paradoxal pentru cel care a dorit să ascundă stema pentru a salva steagul, acum tocmai fața cu stema este cea nedecolorată. Rămâne de văzut dacă nepăsarea actualilor pompieri voluntari și a administrației locale va continua sub această formă ori steagul va preluat de Primărie pentru a se constitui ca exponat în muzeul local.

Din nefericire, până la introducerea obligativității completării unor fișe de incendiu (în ultimii ani), istoria pompierilor voluntari cenăzeni nu se mai poate baza pe prea multe lucruri. Ci, parțial, pe documente de genul celor de la Arhivele Naționale, și parțial pe amintiri ale unor pompieri voluntari încă în viață. Ideea de democrație a fost și este, din păcate, prost înțeleasă și aceasta nu doar când e vorba de incendii.

Bibliografie:

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, Fond Tribunalul Timiș-Torontal – Persoane juridice, dosar nr. 25/1929 (nr. 5792/1929).

Dușan Baiski – *Cenad – Studii monografice* (ed. a II-a, revăzută și adăugită), Ed. Artpress, 2015, Timișoara.

*Actuala comună Cenad, jud. Timiș, a fost împărțită administrativ în două: Cenadul Mare și Cenadul Vechi. Aceasta până la contopirea din ianuarie 1949, la solicitarea locuitorilor din Cenadul Vechi.

Dușan Baiski

Pescar cenăzean

Iată că, încet-încet, ne apropiem de sfârșitul iernii, știut fiind că februarie este considerată ca fiind ultima lună de iarnă. Printre cei care așteaptă cu nerăbdare sosirea primăverii sunt și pescarii, care, până la debutul unui nou sezon de pescuit, fac ultimele revizii la ustensilele de pescuit: gresatul mulinetelor, schimbări de fire etc.

În anul 2016, perioada de prohibiție la peștii pașnici este de 60 de zile și începe la 10 aprilie și durează până pe 8 iunie. Excepție de la aceasta fac apele de frontieră, aici perioada de prohibiție fiind de 45 de zile, între 10 aprilie și 24 mai.

La știucă, pescuitul este interzis 35 de zile și anume între 10 februarie și 15 martie.

Costul permisului de pescuit în anul 2016, la A.J.V.P.S. Timiș este de 80 de lei, permisul fiind valabil pentru toate apele de șes din România, inclusiv Delta Dunării. Pentru pescarii din Cenad există posibilitatea exercitării acestei pasiuni și în Ungaria, unde se pot face partide de pescuit deosebit de atractive atât pe Tisa și Mureș, cât și pe rețeaua de canale existente în țara vecină. Costul permisului de pescuit în Ungaria este de 22.000 de forinți în primul an și, respectiv, 21.000 de forinți în anii următori, pentru viză. Permisul de pescuit se poate obține la Máko, localitate aflată la 20 km de Cenad (pe șosea), la doi-trei kilometri în linie dreaptă, peste Mureș, însă vechile poduri, rutier și de cale ferată, nu mai există. Ca și perioade de prohibiție, acestea sunt diferite în Ungaria în funcție de specie. Astfel, la știucă prohibiția începe la 1 februarie și ține până la 30 martie. La avat, biban, șalău, de la 1 martie până la 30 aprilie; la celelalte specii, prohibiția este între 15 aprilie până la 31 mai, cu excepția somnului, la care se interzice pescuitul în perioada dintre 2 mai și 15 iunie.

Menționăm că pescuitul la somn de peste 100 cm lungime este liber tot timpul anului, dar și la plătică, babușcă, roșioară, caras, oblete, pentru care nu există perioade de prohibiție.

Alte reguli referitoare la regimul de pescuit pe diferite ape sunt menționate în permisul de pescuit. Mai trebuie menționat că locurile de pescuit în Ungaria sunt în marea lor majoritate aproape de Cenad, distanțele fiind în general de 40-50 km.

În continuare, voi încerca să descriu una dintre momelile mai puțin folosite, dar cu rezultate bune mai ales la prinderea somnului și anume lipitoarea. Aceasta prezintă avantajul că, în comparație cu râma, cu care aparent se aseamănă, este cu mult mai rezistentă, neputând fi smulșă de pe cârlig mai ales dacă acesta este prevăzut cu un pinten suplimentar pe tijă. Dacă lipitorii

i se fac câteva incizii cu o lamă, aceasta va lăsa în apă o dâră de sânge ce negreșit va atrage somnul. Această teorie a fost testată „live“ de unul dintre pescarii din Cenad care de mulți ani preferă ca loc de exercitare a pasiunii într-ale pescuitului fluviul Dunărea, în zona Divici, în apropierea ostrovului Calinovăț. Acesta este **Ionel Cărpă** (vezi foto), zis **Jojo**, care la sfârșitul lunii mai 2015 a reușit să prindă un somn de peste 18 kg, având pe cârlig o momeală formată din două lipitori și o coropășniță:

Se știe că din cele mai vechi timpuri, lipitoarea a fost cunoscută ca fiind folosită în medicina umană. S-au găsit chiar dovezi scrise în acest sens, acestea fiind de prin anul 1500 î.Hr, în scrierile sanscrite. Secretul puterii ei de vindecare constă într-o secreție care împiedică coagularea sângelui. Ca momeală, ea poate fi folosită ca atare ori întoarsă pe dos cu ajutorul unei croșete. Ca și mediu de viață, lipitoarea preferă apele măloase, puțin adânci și calde. În general, se poate spune că împrumută culoarea mediului în care trăiește, de la maro închis la maro deschis, cu irizații marmorate pe abdomen. La Cenad, poate fi găsită și prinsă ușor în canalul de la marginea comunei, care trece prin fața livezii „Sinagro“. Numărând zilele rămase până la începutul sezonului, vă dorește fir întins pescarul de serviciu,

Ing. George Ivașcu

Uniunea Europeană – Scurtă istorie (VI)

Drepturile omului

Deși intenționam ca în acest articol să prezint cititorului cenăzean și să îl informez cu privire la aspectele legale privind drepturile de azil, cine sunt refugiații (din punct de vedere juridic) și solicitării unei forme de protecție a statului, aspecte despre care s-a tot vorbit anul acesta, nu pot totuși să nu fac referire și la aspectele privind drepturile fundamentale, drepturi așa cum sunt ele recunoscute de jurisprudența internațională și pe care, și România le recunoaște și le-a ratificat. Problemele refugiaților nu pot fi soluționate fără a se recurge la standardele conținute de reglementările privind drepturile omului. Aceasta, deoarece refugiații sunt categoria de persoane prin intermediul cărora se fac vizibile încălcările aduse drepturilor omului.

10 Decembrie 1948. Este data la care prin rezoluția nr. 217 A în cadrul celei de a III-a sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, printr-un act istoric, Adunarea le-a cerut tuturor țărilor membre să publice textul **Declarației Universale a Drepturilor Omului** și să nu precupească nici unul din mijloacele care le stau la dispoziție pentru a face ca acest text să fie distribuit, afișat, citit și comentat, în principal în școli și alte instituții de învățământ, indiferent de statutul politic al țărilor sau al teritoriilor.

„ART. 1. Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de altele în spiritul fraternității.

ART. 2 Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta declarație fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană [...]

ART. 3 Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale.

ART. 4 Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în servitute: sclavajul și comerțul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor.

ART. 5 Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.“

Așa sună principiile evocate în primele 5 articole ale Declarației Universale a Drepturilor Omului. Aceasta a fost completată cu *Pactul internațional privind drepturile civile și politice și Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale*, adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite în anul 1966, dar au intrat în vigoare în anul 1976 după ce au fost ratificate de state (printre care și România).

Tot în cadrul O.N.U., România este parte și la alte acte la fel de importante, cum ar fi: **Convenția privind statutul refugiaților** – 28 iulie 1951 (ratificată de țara noastră în anul 1954), **Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială** – 21 decembrie 1965 (ratificată de România în anul 1969), **Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor** (ratificată în 1981) și **Convenția privind drepturile copilului** (ratificată în anul 1990)

La nivelul Uniunii Europene, actul normativ de bază în acest domeniu îl constituie **Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale**, cunoscută și sub denumirea de **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, care nu este altceva decât un catalog al drepturilor fundamentale elaborat de Consiliul Europei, semnat pe 4 noiembrie 1950 la Roma și care a intrat în vigoare pe 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului la data de 20 iunie 1994.

Uniunea Europeană a mai adoptat, în decembrie 2007, **Tratatul de la Lisabona**, act care conține și **Carta Uniunii Europene a Drepturilor Fundamentale**. România este și ea stat semnatar al acestei Carte.

După preambul, în primele cinci titluri, Carta face referire pe larg la segmentele care compun drepturile fundamentale, și anume: demnitatea, libertățile, egalitatea, solidaritatea și drepturile cetățenilor. Titlul VI este rezervat justiției, iar ultimul titlu dispozițiilor generale care reglementează interpretarea și aplicarea cartei.

La nivelul UE, organismul juridic chemat să vegheze la respectarea acestor drepturi este **Curtea Europeană a Drepturilor Omului**, adesea numită informal „Curtea de la Strasbourg“, instituție care a fost creată pentru sistematizarea procedurii plângerilor în materia drepturilor omului provenite din statele membre ale Consiliului Europei. Misiunea Curții este să vegheze la respectarea prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Protocoalelor suplimentare de către toate statele semnatare.

Așadar, în numărul viitor, mai pe larg, despre migrație, refugiați, forme de protecție, azil.

Tiberiu-Ioan Bociat

Sfaturi de sezon pentru gospodarii cenăzeni

Anul 2016, din punct de vedere climatologic, a debutat cu temperaturi peste media multianuală, dar și cu precipitații abundente care au totalizat până la mijlocul lunii februarie aproape 100 l/mp. Astfel, deficitul de apă din sol existent în toamna anului trecut a fost refăcut în totalitate. Atât temperaturile mai ridicate, cât și umiditatea au asigurat o dezvoltare normală a culturilor de cereale păioase de toamnă. Una dintre problemele care se manifestă la această oră ar fi dificultatea intrării pe teren pentru administrarea îngrășămintelor chimice. Desigur că unii dintre producători au reușit să administreze îngrășămintele chimice pe bază de azot în luna ianuarie și, desigur, deja se vede diferența, vizibil între parcelele care au fost fertilizate și cele care nu au fost. Ca și variante, ar fi să așteptăm zvântarea terenului sau, pe parcele mai mari, folosirea aviației utilitare. În lunile la care ne referim, respectiv martie și aprilie, este un mare volum de lucrări atât în câmp, cât și în grădina de legume. Astfel, în câmp, pe măsura zvântării terenului, în prima urgență, se seamănă orzul de primăvară, ovăzul, mazărea, lucerna, trifoiul, borceagul etc. Când temperatura solului urcă la 5-6 grade Celsius, se poate continua cu semănatul sfeclei de zahăr, a florii-soarelui și mai apoi a cartofilor.

Porumbul și soia sunt culturi iubitoare de căldură, care se seamănă în general în luna aprilie, când temperatura solului trece de 8 grade Celsius, în paralel cu înființarea culturilor de primăvară. La culturile de toamnă se finalizează fertilizarea faziale, dar și erbicidările pentru combaterea buruienilor pe măsura răsării acestora. Atât îngrășămintele chimice, cât și erbicidele sunt asigurate de firma „Glissando“ din Sănnicolau Mare, str. Gării nr. 2, care are atât depozit, cât și magazin (tel. 0256-372.545). Persoane de contact sunt ing. Ioan Baling și ing. Stelian Jurcă. Vă oferim, în cele ce urmează, câteva prețuri de desfacere cu amănuntul la magazinul „Glissando“:

- Bucril – 1 l/ha – 87 lei/l – grâu + porumb;
- Dicopur – 1 l/ha – 36 lei/l – grâu + porumb;
- Rival Star 0,02 kg/ha – 41 lei/plic 200 g – grâu, orz, orzoaică;
- Sare dimetil amină – 1 l/ha – 28 lei/l – grâu, porumb, orz, orzoaică;
- Adengo – 0,3-0,4 l/ha – 135 lei/amb. 200 ml – porumb;
- Equip – 1-1,2 l/ha – 109 lei/l – porumb.

Dintre erbicidele totale amintim Glifotim, care este la fel ca și Roundup și e la prețul de 28 lei/l.

Pentru combaterea gramineelor, inclusiv pir, din cultura de legume amintim Fusilade Forte, la preț de 145 lei/l. Prețurile enumerate mai sus sunt cele de desfacere cu amănuntul la magazinul sus-amintit și, deci, conțin T.V.A.

Pentru cantități mai mari de substanțe, produsele pot fi cumpărate prin depozitul „Glissando“, de la aceeași adresă, la prețuri sensibil mai mici și pot fi achitate pe loc sau cu plata la recoltare.

Lucrările din grădina de legume se înmulțesc și ele pe măsura încălzirii timpului. Astfel, trebuie avut grijă ca pe lângă executarea semănăturilor caracteristice perioadei și de lucrările de întreținere a culturilor înființate în toamnă cum ar fi: ceapă verde, usturoiul verde, spanac, salată de toamnă, în grădină, pe măsura zvântării terenului, se seamănă: mazărea, usturoiul, arpagicul din sămânță, morcovul, pătrunjelul, ridichii, salata de primăvară, și se continuă cu cartoful și apoi cu fasolea, castraveții etc. Tot în această perioadă se plantează răsadurile timpurii de varză, gulii, conopidă pentru o producție timpurie și pentru a veni pe terenul acestor culturi cu cea de-a doua cultură.

În pomicultură se finalizează lucrările de plantare a puietilor și, de asemenea, se execută tăierile de rodire la majoritatea speciilor pomice în afară de cireș și nuc, la care tăierile se execută în perioada de vegetație în cea de-a doua jumătate a lunii iulie, deoarece în caz contrar există pericolul de uscarea pomilor. Tăierile la pomii tineri se execută în vederea formării coroanei, iar la pomii pe rod se îndepărtează ramurile uscate, rupte, dar și cele de rod care sunt slab dezvoltate, în vederea echilibrării rodului. Dintre tratamente amintim cel cu zeamă bordeleză 1% (al doilea tratament), dar și cu Confidor Oil 1,5%. Este bine ca în această perioadă să fie îndepărtate frunzele mumificate din pomi, dar și să tratăm tulpinile pomilor fructiferi cu var.

Tratamentele ce se execută în vegetație vi le vom reda în numerele viitoare, dar să vă reamintim în cele ce urmează câteva produse pentru tratamente la pomi și legume puse la dispoziție de firma „Glissando“ din Sănnicolau Mare:

Fungicide:

- Dithane M 45 – 3 lei/plic;
- Cumulus – 4 lei/plic;
- Bravo – 9 lei/fiolă;
- Previcur Energy – 10 lei/fiolă.

Insecticide:

- Decis – 4 lei/fiolă;
- Actara – 5,5 lei/plic;
- Lider – 4 lei/fiolă;
- Calypso – 5,5 lei/fiolă;
- Mospilan – 3 lei/plic.

În încheiere, vă dorim un an bun și multă sănătate!

Ing. G. Ivașcu

Dușan Baiski

Adevăratul sfârșit al WWII

Moș Paia lu' Păsulă se așează greoi pe băncuța de la poartă. Își sprijini băta cârnă de scândura groasă, de salcâm. Apoi scoase din buzunarul de la piept al vechiului sacou, primit de pomană de la văduva notarului din sat, o foaie de hârtie velină, pe care încă se mai vedea scris cu litere de-o șchioapă: „Mein Kampf“. O puse și pe aceasta pe scândură, lângă bătă, ba, mai mult, să n-o ia vântul, îi îndoi un colț și puse băta peste ea. În mâna dreaptă ținea deja o frunză de tutun bine uscată. O mototoli cu mare grijă, o acoperi cu stânga și porni să o mărunțească. Mai anul trecut, fuma din pipă, precum Măria Lungă, țiganca aceea înaltă, slabă ca scoaba, care aduna mortăciunile de prin Satu Nou, cea mai tânără mahala a Enadului Mare. Numai că mereu îl enerva băgăul. Vorba vine..., de fapt, frumoasa lui pipă nemțească, cu capac de alamă, găsită pe drumul dintre cartierul nemțesc Hibl și cimitirul catolic, fusese zdrobită de copita stânga-față a lui Noni, armăsarul bicăriei românești. Și de-atunci, Paia lu' Păsulă trecuse pe țigări de producție proprie.

- Ai auzit! – strigă, de peste drum, baba Zorka.

- Ce s-aud, Zorko?

- Oh, mon Dieu, o să pice clopotnița bisericii românești din Simiclăuș.

„Babă bolândă“, mormăi bătrânul, continuând să mărunțească foaia galbenă de tutun. „Iară Zorka asta cu vedeniile ei...“ Sluta cea mărunță ședea și ea pe o băncuță. Însă peste drum. Cu cocoașa sprijinită de gardul de scândură, privea undeva departe, înspre dolma ce abia se vedea undeva la capătul satului, spre nord. Nimeni nu putea ști la ce anume se gândea atunci. Poate la neșansa vieții sale. Ori la ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost. Doar ce-i spusese ducesa Mileva de San Marco cum că o va trimite, pe socoteala ei, la pension, la „Notre Dame“ din Timișoara, fiindcă-i plăcuse cum micuța, de-atunci, Zorka, jucase într-o piesă de teatru la hanul „Vulturul negru“ din Enadul Mare, când ea, hârjonindu-se prin curte cu Svetozar, fratele ei mai mare, se cocoțase pe ușa cotețului și, dintr-un prea mare avânt, căzuse între porci. Iar scroafa cea mare, Belka, începuse să se înfrupte din spatele ei. Noroc, dacă se mai poate numi noroc, Svetozar îi sărise surorii sale în ajutor și abia o scoase în curte, plină de sânge. A durat mult până s-a pus pe picioare, însă rămase gârbă. Și nici nu prea mai crescuse. În schimb, începuse să aibă vedenii. Vedenii ce se cam adevereau.

- Și de ce-o să pice? – întrebă moș Paia lu' Păsulă, rulând foaia din „Mein Kampf“ în jurul firicelelor galbene și frumos mirositoare de tutun.

În clipa aceea, dinspre Simiclăuș se auzi o bubuitură de tun. Una singură. După care nu se mai auzi nimic. Nici măcar vrăbiile certându-se în praful din mijlocul drumului, nici guguștiucii huhuhuind pe coamele caselor. Vânticelul

de toamnă, îmbătat de propria-i importanță, bătea ba dinspre Ungaria, ba dinspre Iugoslavia. Nu-i era nici lui totuna, dar n-avea ce face. Cumulonimbușii îi transmiseseră deja despre ce fusese vorba, turnul bisericii căzuse într-adevăr, lovit de-un proiectil rusesc, însă numai partea de acoperiș, cea din din tablă. Aceiași cumulonimbuși, în cazul de față clar venind călare pe vântul dinspre sârbi, adică dinspre sud-vest, i-au spus cum că armata germană gonia mâncând pământul înspre Enadul Mare, lăsând cu crăcile goale de frunze duzii împărătesei Maria Tereza aflați pe marginile drumului.

- Joj, Istenem! – exclamă Paia, dar parcă mai mult în gând. După care, pe românește, în sinea sa: „No, futu-i!“.

Iar în final aprinzându-și țigara c-o mișcare îndelung exersată. Desigur, nu are rost să redăm întregul gând al moșului, dar cititorii noștri, limpede mai iuți la minte decât fumătorul de tutun din tutun, care ședea pe-o bancă de lemn de salcâm din Enadul Mare, vor intui urmarea. Și vor putea face speculații peste speculații. Cert este însă faptul că baba Zorka, cu mult înainte de baba Vanga, a avut multe vedenii ce s-au adevărit. Când baba Zorka spune că va pica clopotnița bisericii din Simiclăuș, era limpede precum cristalul că așa se va întâmpla. După 75 de ani, Marile Arhive au adevărit vedenia cu pricina. Dar să nu anticipăm.

Nici nu se apropie jarul țigării de cuvântul „...Kampf“ de pe hârtia în care fusese învelite firele de tutun, că la biserică nemțească începură să bată clopotele într-o dungă. Aproape instantaneu, i se alăturară cele ale bisericilor sârbească, românească și unită. Nu că ortodocșii ar fi fost mai puțin vigilenți, dar catolicii vruseseră întotdeauna să fie mai aproape de Cel de Sus, de unde și înălțimea clopotnițelor. Deci și vederea la distanță (a nu se confunda cu clarviziunea, de care doar baba Zorka se bucura, dar nimeni nu știa cum se făcea și nici măcar nu intuia).

Paia lu' Păsulă știa foarte bine că nu se trag clopotele-n dungă numai așa, să se afle clopotarii în treabă. Ceva se întâmplase. Cu greu se rupse de vraja ce-l cuprinsese. Privi peste drum, dar cocoșata nu se mai afla acolo. Un scârțâit îl făcu să-și întoarcă privirea înspre dig. Pe îngusta limbă de pământ dintre vocuri și gardurile grădinilor se zărea venind o căruță trasă de-un cal alb și unul murg. O inconfundabilă pereche de cai, cei ai lui Dudă Pescaru. Și, brusc, se auzi și un acordeon. Paia se ridică greoi de pe bancă: „Mă, Dudă, du-te dracului, să nu spui c-ai prins vreun pește mare dă tăt!“

Să ne ierte dragii noștri cititori că nu dorim să anticipăm ceea ce va urma, însă cinstea și adevărul ne obligă să spunem ceea ce știm: Dudă Pescaru era singurul din sat care avea doi cai într-o asemenea pereche, unul alb și unul murg. Înainte de a se crăpa de ziuă, moș Paia lu' Păsulă, stăpânit de insomnii, auzise același scârțâit de roți trecând prin fața casei, înspre Mureș, râul aflat dincolo de dolmă. Dudă era vestit prin somnii prinși la dudă neagră, de unde și porecla. Până și ungerii din Ungaria, adică cei de dincolo de Mureș, se minunau de capturile sale impresionante. Iar

acum de ce să cânte Bărantici din acordeon pe loitrele căruței lui Dudă? Moș Paia își miși ochii. Nu, nu erau caii lui Dudă Pescaru, doar l-a indus în eroare acordeonul bietului Bărantici. Însă, vorba ceea (unii ar face trimitere la procesul lui Pavlov), când auzi acordeonul lui Bărantici venind dinspre Mureș, cu siguranță că vreun pescar a prins un somn uriaș.

Acum se auzea acordeonul aceluiași Bărantici, însă de cum se apropiau, caii lui Dudă deveneau amândoi depotrivă de negri. Ba, mai mult, aveau și coarne. Și se mișcau mult mai încet decât caii lui Dudă.

Paia încremeni. Căruță, acordeon, dar cai cu coarne? Și amândoi negri precum tăciunile? Abia atunci își aduse aminte de isprava lui Dudă Pescaru, cel care-și dăduse o frumusețe de cai la schimb cu o pereche de bivoli de prin Bistrița. Dudă cugetase îndelung, precum oricare enăzean. Mult mai târziu, peste decenii, cugetarea sa s-a transformat în analiză SWOT, dar cui i-ar fi păsat de asta pe vremea când marile găști mafiotice conduse pe față de gangsteri precum Hitler, Churchill, Stalin, Roosevelt, iar din umbră de tot soiul de iluminați și umbriți de prin măruntaiele Terrei, porniseră concomitent mașinile de tocat carne umană? Încă o dată, să ne ierte cititorii, numai că istoria mărunță de până atunci ce se derula în satul acela de graniță avea să joace un rol decisiv, arătându-i degetul mare (hă, hă, hă, și ce mare!!!) mării istorii, adică celei scrise de vreun nemernic roșcovan, pistruiat și perciunat.

Dar să ne întoarcem la scârțâitul de căruță ce se auzea dinspre dolmă, adică dinspre nordul uliței în care, după cum depune mărturie însuși autorul rândurilor de față. Nu era nicidecum scârțâitul carelor gugulanilor, care aduceau în Enad mere ionatane, dârjale de unelte agricole, ciubere ori scări din lemn de tei. Era scârțâitul căruței lui Dudă. Doar caii erau... De fapt, nu erau cai, așa cum am precizat în rândurile de mai sus, ci cu totul altceva. Dudă schimbăse calul alb și pe cel murg cu o pereche de bivoli. Potrivit analizei SWOT amintită mai sus, bivoli nu doar că trăgeau mai mult decât caii, ci mai dădeau și lapte. Și fiindcă Dudă acceptase schimbul de unu la unu, înseamnă că era vorba de bivolițe, nicidecum de bivoli, iar câștigul consta în faptul că pe lângă doi cai mai avea acum și două vaci. Adică doi într-unul. Formula avea să se aplice, mult mai târziu, de către comercianți, însă nu acesta este subiectul călătoriei noastre în timp.

Și cum moș Paia lu' Păsulă nu mai văzuse în viața sa vreun bivoli, se sculă glonț de pe scândura de salcâm negeluită și deja cenușie de atâta soare și ploi și porni spre colțul uliței. După bubuitura de tun, natura continua să rămână încremenită. Nici tu vrăbie gureșă, nici tu guguștiuc aiurit și prost. O liniște de mormânt. Doar scârțâitul roților căruței lui Dudă. Aproape c-ajunsese la ulița a doua, de dincolo de casa lui Kreszany bacsi. Bivolițele lui Dudă se opriseră stană de piatră de cum ajunseră lângă voc. După care urmă un schimb de capete rotite și limbi la fel de rotite. Adică exact cum ar fi făcut și două mâțe chitite să ia la bătaie un nenorocit de câine. Și, aidoma mâțelor, bivolițele își ridicară parcă la comandă capetele cu coarne,

se priviră una pe alta și, spre groaza lui Dudă, pomiră cu tot cu căruță spre apa vocului.

- Ni, mă, bată-vă Dumnezeu să vă bată de proaste, ni...! –

Desigur, acel „ni“ era, de fapt, un... dar hai să nu complicăm lucrurile, graiul putând diferi de la un cartier la altul, darămite de la un sat la altul. Și, oricum, nu asta contează. Bivolilor nu le zici „ni“, că nu cunosc limba cailor. Potrivit procesului-verbal pe care l-am citit la Marile Arhive, câțiva ani mai târziu, perechea de bivolițe, mari iubitoare de apă, se repeziră în voc cu tot cu căruță. Același document mai menționează faptul că atât Dudă Pescaru, cât și Bărantici acordeonistul rămăseseră neclintii, unul pe loitră, celălalt pe scândura de lemn pusă între loitre. Uica Bărantici continua să umfle foalele acordeonului și să apese clapele acelea albe și negre. Abia atunci, după ce nivelul căruței ajunse la nivelul ochilor săi, văzu moș Paia lu' Păsulă că-n căruța lui Dudă odihnea, vremelnic, iar somn uriaș, a cărui coadă atârna deja ascunsă-n apa vocului, iar mustățile se șteau peste loitre, aidoma unor șerpi țepeni de frig.

În momentul respectiv, moș Paia își aduse aminte de-un târg de la Simiclăuș, cu tot soiul de drăcovenii băgate-n spirt, monștri cu o sută de ochi, feți cu două capete ori cu ochi la ceafă, ba chiar și o doamnă din ceară care avea trei fațe în față și două-n spate. Dar mai cu seamă de-o balenă. Clipă în care cu greu își domoli greața din mațe, aducându-și aminte de putoarea de câine mort a biete balene.

Ei, bine, somnul lui Dudă nu putea. Tot mai rar, mai mișca din mustăți, coadă ori branhi. Însă de cum îl atinseră primele talazuri de apă trecându-i peste solzi, prinse curaj. Iar curajul creștea direct proporțional cu scufundarea căruței în voc. Bivolițele fornăiau, se scuturau, își băgau botul în apa tulbure a gropii. Și doar jugul de pe grumaz, același pentru amândouă, era cel care le împiedica să se culce pe-o rână. În jur, cârdușii de găște, speriate la început, începuseră să se adune în jurul cudățeniei ce le stricase tihna zilei de sfârșit de septembrie.

În acel moment, se auzi o a doua bubuitură. „Acum care turlă de biserică o mai fi fost doborâtă?“ – se întrebă moș Paia. Peste câteva ceasuri, avea să afle că zburase turla bisericii unite din Enadu Mare, cea mai aproape de Satu Nou. Semn că era vremea să sară-n decung, adică în adăpostul antiaerian.

***

Desigur, trecem peste amănunțele ce derivă din descrierea unei asemenea situații. Este ușor de citit, însă în viața cea de toate zilele faptele au avut un dramatism cu totul aparte. Nu vă faceți iluzii, adevărul cel adevărat, petrecut la Enadul Mare, nu a fost pe de-a-ntregul consemnat. Ori, dacă o fi fost, fie că martorii au fost pe vecie amuțiți, fie rapoartele militare au dispărut în neant. Din păcate, eu fiind singurul martor, nu voi fi în veci crezut, fiindcă, nu-i așa, nu am la rândul meu nici martori, nici dovezi. Însă ceea ce am să vă mărturisesc vă va schimba radical cunoașterea despre cel de-al Doilea Război Mondial.

Căruța lui Dudă Pescaru s-a oprit în voc cu tot cu somnul cel mare. Cele două bivolițe negre precum tăciunile s-ar fi bălăcit, însă jugul le atârna greu de grumaji. Iar peștele acela uriaș, cât un porc de 250 de kile, dăduse de apă și parcă prinse puteri. Nimic mai adevărat.

Auzind întâi acordeonul lui Bărăntici, apoi bubuitura de tun dinspre Simiclăuș și clopotele trase-n dungă la toate cele patru biserici din sat, bătrânii începeau să iasă pe uliță, iar tinerii, aflați până mai adineaori pe câmp, la muncă, se întorceau valvârtej la casele lor. Unii trecură indiferenți pe lângă vocul unde se împotmoliseră bivolițele cu căruță și somn, alții se adunară ori rămăseseșă pe mal, mirați de capetele negre ale celor două ciudățenii. Burduful acordeonului se tot umfla și se dezumfla, scoțând pe rând sunete armonioase, după cum dorea Bărăntici.

- Țasta-i sfârșitul! – exclamă baba Zorka, ajunsă și ea pe mal. Numai că n-o luă nimeni în seamă. Cum nu luă nici huruitul de pe Ulița de Piatră. Abia atunci se trezi lumea când un tanc rusesc ajunse lângă ei. Când se deschise turela, din matahala de oțel apără un ofițer cu caschetă, care sări pe șenilă, apoi pe pământ.

- Eu sunt comisarul sovietic Slomo Davidovici. Trăiască tovarășul Stalin! Înapoi, mujicilor!

Enăzenii se retraseră speriați. În aceeași clipă însă, dinspre dolmă apără un tanc nemțesc, din care sări un alt ofițer.

- Eu sunt leutenant Werner von Werner. Heil Hitler! Înapoi, paorilor.

Sovieticul și neamțul se priveau ochi în ochi, cu mâinile pe tocurele pistoalelor. Tanchiștii cu mâinile pe levier, iar tunarii, pe trăgace. Moș Paia lu' Păsulă se uită la baba Zorka.

În clipa aceea, se auzi un zgomot surd, apoi două plescăituri scurte. Dudă Pescaru și Bărăntici, acesta cu tot cu acordeon, se prăvăliră peste loitre. Urmă imediat o plescăitură puternică și atunci văzu lumea cum dispare somnul în apa turbure a vocului. Apoi, liniște. Nu se vedea nici urmă de Dudă Pescaru, nici de Bărăntici, nici de bivolițele cele negre precum tăciunele. Doar un acordeon plutind pe apă, rămas cu burduful încă umflat. Atunci, în acel moment, din voc țâșni un jet mare de apă, ce se ridică până aproape de cer, precum cel de pe lacul elvețian Lemman de pe malul genevez. De parcă se aflase în voc o uriașă sticlă de șampanie, agitată și desfăcută de o mână nevăzută. Tot atât de repede, jetul se stinse. Și din spectacol nu mai rămase decât luciul nemișcat al vocului.

Din „Tiger“ și din „T-34“ săriră două uniforme înzorzonate, una prea plină de medalii.

- General Rotmistrov!

- General Manstein!

Nu apucară să-și strângă mâinile. Oricum, nici nu avuseseră de gând. Nu apucară nici să se dueleze din ochi, fiindcă ceva mare și alb plutea deasupra lor, apropiindu-se de pământ. Un stol de avioane „Liberator“ tocmai dispărea în direcția Mureșului.

- General McDonald! – se prezentă parașutistul nevăzut, zbatându-se sub faldurile de mătase ale parașutei ce, îndărătnică, îl acoperise pe de-a-ntregul.

Ceilalți doi generali făcură un semn și comisarul Slomo Davidovici și leutenantul Werner von Werner își scoaseră pumnalele și tăiară pâza, pentru a-l elibera pe generalul american.

- Enadul vechi? – întrebă acesta, zbatându-se să iasă la suprafață.

- Nu, Enadul Mare – îi răspunse moș Paia lu' Păsulă.

- Clarvăzătorii noștri ne-au raportat existența unei anomalii temporale în Enadul Vechi...

- Nu, ăsta-i Enadul Mare, se rățoi moș Paia.

- Ce ți-am zis eu, Paoio, ăsta-i sfârșitul – bolborosi baba Zorka.

- Taci, babo. Du-te și pregătește un lighean de clătite.

Baba Zorka nu mai comentă. Făcu stânga împrejur și dispăru în spatele mulțimii.

- Mă, Lele, du-te și scoate răchie din cea mai bună.

Că știi că ai de ani de zile...

Lele cazangiul făcu și el stânga-imprejur.

- Herr, mister, tavoriși, eu mis caporal Paia, veteran de război, rănit în Galiția. Bun venit în Enadul Mare! După cum ați văzut și vedeți, acesta este un voc în care adineaori au dispărut doi ortaci de-ai noștri, două vaci negre... nu știu cum le zice, o căruță și un somn de 250 de kile. Iar baba Zorka, ghicitoarea de uliță, a zis că ăsta-i sfârșitul. În semn de bun venit la noi în sat, vă invit la baba Zorka, la o clătită cu magiun și la o ștampilă de răchie d-a lui Lele cel de face răchie la juma de sat. Acolo, în tihnă, vă puteți sfătui ce e de făcut pentru a dezlega misterul vocului. Știu că vocul nostru nu-i Loch Ness, dar poate-i și mai rău.

- Dar de unde știi, moșule, de Loch Ness? – întrebă, încă gâfâind, unul din ultimii doi sosiți. Scuzăți, să mă prezint: general Weston, supus englez!

- General Cardin! – strigă cel de-al doilea ultim sosit, aranjându-și chipiul pe cap.

- No, drace, mormăi moș Paia, mai mult pentru sine.

Unde dracu o să-ncapă cinci generali în soba mare a babei Zorka. Meilă, Petre, Ilie, duceți la baba Zorka vreo cinci scăunele -, zise, întorcându-se către vecinii săi.

Generalii se aliniară la mal, privind gânditori la luciul de apă. Un cârd de găște curioase se apropie, în frunte cu găscanul, de locul de unde țâșnise nu cu mult înainte acel jet de lichid și unde, aparent, apa încă mai bolborosea. Sub ochii lor, găștele dispăriră una câte una.

- Acolo nu-i nimic. Numa negru și nimic altceva – își zise baba Zorka, scuiându-și în sân și continuând să frământa aluatul din vailing acasă, la ea, nu departe de voc.

Lumea continua să se adune. Copiii se înghesuiau să ajungă cât mai în față, la marginea vocului. Nu zicea nimeni nimic. Aidoma celor cinci uniforme, enăzenii se uitau muți la apa din voc. Așa ceva nu se întâmplase niciodată. Și de ce tocmai aici, la ei în sat? O bubuitură puternică spulberă acoperișul casei lui Mihaly bacsi.

- Încetați operațiunile! Strigară în cor cei cinci generali.

Cele două tancuri își opriră motoarele. Transmisioniștii slobozeau de zor linii și puncte în eter.

Abia atunci, un stol de vrăbii reporni cearta, iar guguștiucii huhuhuitul. Însă numai pentru o clipă. O mișcare parcă redată cu încetinitorul atrase toate privirile. Înaltul plop din fața casei lui Kreszany se frângea în două, lovit fiind exact în trunchi de proiectul buclucaș ce zburase acoperișul casei lui Mihaly bacsi.

(Continuare în numărul viitor)

Plante medicinale, remedii miraculoase (IV)

BRÂNDUȘA DE TOAMNA (*Colchicum autumnale*)

Planta crește prin fânețele din regiunile muntoase ale țării. Este o plantă foarte asemănătoare cu crocușii (brândușele care înfloresc primăvara într-o multitudine de culori).

În pământ are un bulb învelit cu membrane brune. Frunzele apar primăvara și se usucă la începutul lui septembrie, când apare floarea de culoare roz-violacee. Atât bulbul, cât și semințele sunt foarte toxice. În Evul Mediu, brândușa de toamnă se folosea ca insecticid. Planta este atât de toxică încât dacă ajunge să fie consumată de animale: caprine, bovine, ovine, iar laptele acestora se folosește în alimentație, produce intoxicații grave în special la copii.

Principiile active ale aceste plante se găsesc în semințe și bulbi: alcaloizi, dintre care cel mai puternic este colchicina. Datorită acestor alcaloizi semințele au proprietăți antiinflamatoare și antigutoase. În farmacii se găsește sub formă de comprimate care se utilizează în crizele de gută, sub strict control medical.

În prezent, se fac cercetări privind efectele colchicinei în alte boli grave cum ar fi cancerul.

BRUSTURUL (*Arctium lappa*)

Planta face parte din familia pădădiei, a florii-soarelui. Fiind foarte puțin pretențioasă față de condițiile de viață, se găsește pe locuri necultivate, pe marginea drumurilor, marginea pădurilor. Desigur că majoritatea cenăzenilor o recunosc, fiind și la noi foarte răspândită.

Tulpina este înaltă de 1-2 m, ramificată, poroasă. Frunzele bazale sunt mari rotunde, iar cele superioare mai mici. Florile sunt capitule, globuloase, de culoare purpurie. Frunzulițele care înconjoară capitulele sunt încovoiate la vârf sub formă de cârlig, ceea ce le permite să se agațe de hainele oamenilor, lâna oilor. etc. Înfloresc în lunile august-septembrie. În pământ planta are o rădăcină carnoasă, brun-cenușie la exterior și albă în interior.

În scopuri terapeutice se utilizează rădăcina, care se recoltează înainte de înflorire, în lunile martie-aprilie sau toamna în timpul înfloritului. Rădăcinile se scot cu cazmaua, se aleg cele sănătoase, se spală, se taie în lungime și se usucă la soare.

Principiile active ale acestor rădăcini sunt săruri minerale bogate în potasiu, insulină, uleiuri volatile, vitamine din complexul B, substanțe antimicrobiene. Datorită acestora, rădăcina de brusture are proprietăți diuretice, sudorifice, hipoglicemiantă (scade nivelul zahărului din sânge), coleretice (utilizat în calculoze biliare).

Intern se folosește sub formă de decoct, 2 linguri de rădăcina mărunțită, se adaugă la 500 ml apă clocotită, se

fierbe încă 2-3 min la foc mic, se lasă acoperit 15 min. și se strecoară. Ceaiul se bea cald, în 3-4 reprize, în decursul unei zile.

Extern, se folosește pentru proprietățile astringente în tratarea tenurilor acneice, seboreice, cu pori dilatați pentru aceasta se face un decoct dintr-o lingură de rădăcină mărunțită la 200 ml de apă, cu care se tamponează fața de două ori pe zi.

Singur sau asociat cu frunze de mesteacăn și urzică, se utilizează în prepararea loțiunilor pentru stimularea creșterii părului. Decoctul se prepară din 4 linguri de rădăcina mărunțită la 500 ml de apă, se aplică sub formă de comprese sau masaj ușor cu un prosop aspru. Pentru întreținerea părului efecte foarte bune are loționarea timp de 10-15 minute, de două ori pe săptămână, cu un decoct obținut din următorul amestec:

- 10 g frunze urzică
- 10 g frunze mesteacăn
- 30 g rădăcina de brusture
- 20 g săpunariță
- 30 g rădăcina de urzică

Pentru obținerea decoctului se adaugă 2 linguri din acest amestec la 500 ml apă clocotită și se fierbe 10 minute, se lasă acoperit 15 minute, se strecoară.

BUSUIOCUL (*Ocinum basilicum*)

Busuiocul se mai cunoaște sub numele de plantă sfântă sau planta fericirii, pentru acțiunea sa calmantă, tonifiantă și reconfortantă.

Busuiocul este o plantă anuală care se cultivă aproape în fiecare gospodărie fie că plantă ornamentală, fie pentru multiplele întrebuințări în bucătărie, la aseasonarea diferitelor preparate.

Busuiocul este originar din India, preferă multă căldură și lumină. Înmulțirea se face prin semănat direct în grădină sau prin răsad. Înfloresc în lunile iulie-septembrie. Recoltarea se face când planta este înflorită, folosindu-se întreaga plantă (*Basilici herba*).

Plantă conține ulei volatil cu efect antiseptic intestinal, carminativ, antiemetic, diuretic, expectorant.

Pentru oboseala cronică se amestecă 4 linguri de pulbere măcinată, 12 linguri de miere, 4 linguri de polen. Din acest amestec se administrează zilnic 4 linguri, în cure de 10 zile.

Infuzia se obține din 1 linguriță plantă mărunțită la 200 ml apă clocotită. Se beau 3 ceaiuri caldute pe zi după mesele principale, având efect benefic în colici intestinale, balonări, colită de fermentație, infecții urinare, răceală, bronșite.

În bucătărie se folosește la aromatizarea diferitelor specialități: băuturi răcoritoare, siropuri, prăjituri, salate, sosuri, pește. Datorită aromei puternice nu se asociază cu alte condimente.

Farmacist **Rodica Pitic**

Cu drag, de la copii!

Crăciunul este momentul pe care toți îl așteptăm un an întreg. Seara aceasta, magică, e pentru noi, în primul rând, bucuria **Nașterii Domnului!** Este momentul în care te aduni cu cei dragi inimii tale și îi strângi la piept, îi mulțumești lui Dumnezeu pentru că ți-a dăruit Binecuvântarea de a aduce bucurie celor pe care, tot El, ți i-a dat în grijă!

Nu cred că se poate rata un astfel de moment, pentru că astfel de clipe sunt rare, dar depline, unice! Poți alege: să stai deoparte sau să fi părtaș la ele, în mod simplu, doar să ți le dorești în mod curat, deschis, doar să-ți lași sufletul să se umple de Recunoștință, Speranță și mai ales - Dragoste!

În 2015, Sala de Festivități a Școlii Gimnaziale nr. 1 „Th. Bucureșcu” din Sânnicolau Mare a găzduit Serbarea de Crăciun, care a reunit, și de această dată, 70 de suflete venite acolo, participante la program, pentru a-l aștepta pe Moș Crăciun cel fără vârstă. Nu au lipsit nici colindele, poeziile, dansurile sau bradul de Crăciun, toate acestea fiind „ingredientele” cheie pentru o atmosferă minunată, alături, firește, de oameni dragi!

Prietenia dintre Școala Gimnazială din comuna Cenad și Școala Gimnazială nr. 1 din Sânnicolau Mare are o vechime considerabilă atât în rândul dascălilor, părinților, cât și al copiilor. Și de această dată, ei s-au reunit pentru a ne bucura sufletele, pentru a demonstra, încă o dată, că știu să îmbine cu seriozitate utilul cu plăcutul, adică învățătura cu distracția.

Au urcat pe scenă astfel: clasa pregătitoare A, îndrumată de doamna învățătoare Oana Erdei; clasa a IV-a A, îndrumată de doamna învățătoare Elena Zăvoianu; clasa a IV-a B, din Cenad, instruită și ajutată de domnul învățător Zoran Erdei. Cele trei clase au susținut un program de colinde, poezii, cântece specifice anotimpului iarnă, iar la final, fiecare a prezentat câte un dans: clasa pregătitoare A – „Dansul steluțelor”, clasa a IV-a A – un dans clasic, vals, iar clasa a IV-a B a adus în prim plan un dans modern.

Moș Crăciun a fost și el prezent să bucure sufletele micilor artiști, care au încântat publicul alcătuit din părinți, bunici, prieteni, dascăli și invitați. Cadourile i-au bucurat pe copii, iar Moșul a reușit să le smulgă acestora promisiunea că vor asculta, ca până acum, de dascăli și părinți.

Prof. înv. prim. **Ioan Zoran Erdei**

„Model cultural...”

(Urmare din pag. 6)

partea de PR, iar echipa coordonată de mine, pe partea de management de proiect. Și din această perspectivă am conferit proiectului o puternică latură educațională, acești tineri experimentând efectiv lucrul în echipă, lucrul pe proiect în toate etapele acestuia. Ei sunt Andrada, Adrian, Beniamin, Nicoleta, Simona, Adriana, Armand, Cosmin, Sergiu, corul studenților de la Facultatea de Muzică.

- Spuneam mai sus că am vizionat o primă variantă a filmului. Chiar mi-am permis câteva observații de cinefil. Veți ține cont de primele feedback-uri sau veți merge în continuare pe linia gândită de scenariști?

- Ceea ce dumneavoastră ați vizionat este scheletul filmului, partea vorbită și partea povestită. Acum urmează imaginile. Feedback-ul dvs. este extrem de pertinent, rămâne totuși să vedeți produsul final și discutăm după aceea.

- În final, pe când varianta finală a filmului și unde și cum îl veți valorifica, aici nefiind nicidecum vorba de aspectul mercantil, ci de aspectul științific?

- Ne propunem lansarea filmului în iulie 2016, stadiul actual fiind în postproducție. Filmul va fi lansat și distribuit împreună cu o culegere de eseuri și referințe despre viața, opera și personalitatea Sfântului Gerard, carte a cărui editor sunt, alături de Claudiu Mesaroș, și care este tot un produs cultural „Contrasens”. Va fi o lansare în Aula Magna a U.V.T. și una la centrul cultural „Ambasada” din Timișoara. Filmul va fi subtitrat în limba engleză, maghiară, sârbă și germană, iar împreună cu partenerii noștri culturali și cu echipa de PR, coordonată de lect. univ. dr. Oana Barbu, vom programa mai multe vizionări în toamna lui 2016.

Mulțumesc celor care au crezut în proiectul nostru, au făcut lobby pentru proiect, au ajutat în fel și chip acest proiect, ne-au încurajat și s-au bucurat alături de noi. Ei sunt Florin Arhire, Daniela Avram, Sorin Bijan, Melinda Cotuna, Denis Dinulescu, Dragoș Dragomirescu, Tiberiu Giucă, Simona Neumann, Adrian Pășcuță, Georgeta Petrovici, Sorin Vlad Predescu, Valeriu Sepi, Gheorghe Tămaș, Tania Țunaș, Claudia Vasii-Kolla.

Mulțumim, de asemenea, Excelenței Sale Martin Roos, episcop diecezan de Timișoara.

Friptură din carne de gâscă

O lungă perioadă friptura de gâscă și de rață au fost considerate mâncăruri inaccesibile, care își găsesc locul doar pe mesele celor bogați. Mai nou însă, aceste păsări cu carne deosebit de delicioasă au revenit în meniul nostru – ce-i drept, în special de sărbători. Merită să acordăm atenție pregătirii acestor bucate, care ne delectează cu adevărat simțurile.

Pentru o friptură de gâscă avem nevoie de o gâscă grasă, sare, piper, boia, o lingură de vegeta, 2 cepe, 3 morcovi, 2 rădăcini de pătrunjel, țelină, 100 g ciuperci, un pahar de vin roșu, frunze de pătrunjel, 4 căței de usturoi, 2 lingurițe de miere.

Gâsca se curăță de grăsime, se pune la fiert în apă cu sare, cu o lingură de vegeta, 2 morcovi, 1 pătrunjel, o țelină, o ceapă, piper boabe. Se lasă cam o oră, apoi se scoate din supă. Toate legumele crude rămase (inclusiv verdeața tocată) se sarează și se pun înăuntrul fripturii. Gâsca se condimentează cu sare, piper, boia și se împănează cu usturoi. Se pune într-o tavă cu 200 ml din supa în care a fiert, apoi se adaugă vinul. Se introduce la cuptorul încins în prealabil și se lasă 30 de minute. Din 10 în 10 minute, se stropește cu sosul format în tavă. După 30 de minute se scoate friptura și se unge cu miere. Se mai bagă la cuptor până se rumenește și prinde o culoare arămie.

Garnitura perfectă este varza roșie călită cu felii de mere și scorțișoară și găluștele de cartofi.

Pentru acestea este nevoie de următoarele ingrediente:

Pentru găluștele de cartofi: 4 cartofi, sare, 280 g făină, 2 ouă, bătute ușor, 30 g unt, 1 lingură pătrunjel tocat mărunt. Se fierb cartofii în apă cu sare, timp de 25-30 min până când se înmoaie. Se scurg și se lasă deoparte până când se răcesc suficient cât să se poată curăța. Se pasează, se amestecă cu 250 g făină, untul, ouăle, 1 lingură de sare și se formează un aluat. Se mai adaugă făină dacă aluatul este prea lipicios. Se împarte în 12 părți egale și se formează găluștele. Se fierb în apă clocotită timp de 20-25 de minute, până se ridică la suprafața apei. Se strecoară și se păstrează calde.

Pentru salata de varză: 1 ceapă galbena mică, feliată subțire, 1 varză roșie mică, tăiată fâșii subțiri, ½ măr tăiat julien, 500 ml vin roșu, 180 ml suc proaspăt de portocale, 1 linguriță zahăr, ¼ linguriță scorțișoară, sare și piper. Se încing 2 linguri din grăsimea îndepărtată din tavă sau din grăsimea topită separat. Se căleşte ceapa timp de 4-5 minute, se adaugă vinul, sucul de portocale, zahărul, scorțișoara, un praf de sare și piper. Se lasă să fiarbă acoperit 35-45 minute, până când varza se înmoaie.

Grăsimea scoasă din interior se pune la topit la foc mic. Dacă ficatul de gâscă este destul de gras, se pune într-o cratiță împreună cu grăsimea și se prăjește la foc mic pe ambele părți. Se poate consuma fie caldă cu piure de cartofi și mere coapte, sau compot acrișor, fie rece,

sub formă de tartine unse cu untură, pe care se așează felii subțiri de ficat. Se sarează, se presară cu boia și se pun deasupra două-trei felii subțiri de ceapă.

Zeama în care a fiert gâsca se strecoară și se servește fie cu tăieței de casă, fie cu găluște de griș.

Pentru ca meniul să fie chiar complet, se mai poate pregăti o delicatessă, și anume gât de gâscă umplut.

Pielea gâtului se îndepărtează cu grijă de pe carne și se coase la capătul mai îngust, așa încât să se formeze un săculeț. Pentru umplutură este nevoie de o rânză, 100 g ficat, 200 g carne de gâscă sau de vită dată prin mașină, 100 g ciuperci de pădure, 2 chifle înmuiate în lapte, 2 linguri de untură de gâscă, 1 ou, o legătură de pătrunjel verde, 1 ceapă, sare, măghiran. Ceapa tăiată mărunt se căleşte, se adaugă ciupercile, apoi rânza tăiată mărunt, ficatul mărunțit și carnea tocată. Se călesc împreună 10-15 minute până scade zeama. Se lasă la rece, se adaugă chiflele înmuiate, oul, pătrunjelul și măghiranul. Se condimentează după gust. Cu această compoziție se umple pielea gâtului și se coase capătul. Se pune într-o tavă în cuptorul încins, și se prăjește până devine arămiu. Se îndepărtează ața și se taie felii. Dacă se servește cald, se taie felii mai groase, dacă se lasă la răcit atunci se pot tăia felii subțiri.

Jurnale...

(Urmare din pag. 24)

folosit vaporetto sau trenul pentru a ajunge în oraș.

Odată ajuns, dai de un imens șuvoi de oameni care mișună pe străzile foarte înguste și întortocheate ale orașului, dar nu trebuie deloc să fi îngrijorat pentru că, inevitabil, aproape toate străzile te vor duce la Piața San Marco și oricum, șuvoiul de turiști, în cea mai mare parte a lui, într-acolo se îndreaptă. Ajuns în Veneția, mai ales într-o zi toridă de vară, nu ai cum să nu simți mirosul specific al canalelor (deși în ultimii ani, s-au făcut investiții și s-a asigurat o pantă pentru o scurgere naturală a apelor) și să nu remarci diferențele foarte mari între clădiri (asta mai ales atunci dacă ai timp să stai mai mult și dorești să te plimbi și pe la periferie) de la faimoasele palate și biserici (peste 120 la număr) la case aproape dărăpănate și mâncate de igrasie. Nici nu e de mirare, pentru că venețienii atunci când ies din casă, de multe ori, urcă de pe ponton direct în barcă.

În Piața San Marco poți „înnota” în marea de turiști, poți vedea numeroasele grupuri ale căror ghizi se străduie din răspuțeri să le țină compacte, folosind tot felul de „antene” lungi, cu stegulețe în vârf, umbrele colorate sau dăruindu-le membrilor grupului șepcuțe specifice, la fel.

În numărul viitor voi povesti din experiențele trăite atunci când am vizitat obiectivele importante din Veneția, câte ceva despre fiecare, ce mai merită vizitat și nu am apucat și, dacă am spațiu, despre insulele Murano, Burano, Torcello și minunile ce le-am văzut acolo.

Jurnale de călătorie (VI)

Am stat mai mult timp și m-am gândit dacă să fac o „serie” a jurnalelor de călătorie despre Italia în care să includ și Veneția sau să aloc un jurnal separat pentru aceasta. Fiind un loc în care am fost de trei ori și unde m-aș mai întoarce oricând cu plăcere (ca și în Italia, fie vorba) m-am decis ca totuși să îi acord acestui minunat oraș importanța cuvenită.

Înainte de a începe să îmi deapăn amintirile mele legate de Veneția, aș vrea totuși să fac și o scurtă prezentare a orașului, o foarte mică istorie a lui, astfel că poate așa îi determin și pe alții să îl viziteze. Merită, credeți-mă pe cuvânt.

Așadar, Veneția este principalul oraș al regiunii Veneto din nord-estul Italiei, fiind și capitala acestei provincii. Nu numai orașul, dar și întreaga lagună, au fost declarate în anul 1979 drept parte a patrimoniului universal UNESCO.

Dacă vorbim despre istoria localității, aceasta a fost timp de 800 de ani cea mai puternică putere navală

a Europei, fiind un oraș-stat, condus de un doge (în mod teoretic ales pe viață, istoria însă cunoscând dese cazuri când acesta a renunțat la mandat, mai mult sau mai puțin constrâns), fiind cunoscut și sub numele de Republica Sfântului Marcu (după celebra catedrală San Marco situată în piața centrală cu același nume, lângă Palatul Dogilor, sau Palatul Ducal – reședința oficială a conducătorului) sau Republica Leului (la intrarea în oraș, dinspre port, existând două statui impunătoare, una reprezentând un leu înaripat, simbolul orașului). În apogeul puterii sale, orașul controla mare parte din coasta Mării Adriatice, multe insule din Marea Ionică și Marea Egee, fiind principala putere militară în Marea Mediterană orientală și una dintre principalele forțe comerciale din Orientul apropiat. Punctul culminat al stăpânirii venețiene a fost atins în vremea dogelui Enrico Dandolo, când în urma Cruciadei a patra a fost cucerit și Constantinopolul. Dovedindu-se o așa de mare putere maritimă, a ajuns în conflict deschis cu Genova, cu care a purtat trei războaie în Marea Egee, iar în sec. al XV-lea teritoriul republicii s-a extins în Italia de nord, prin supunerea orașelor Padova, Vicenza, Verona, dar și Bergamo și Brescia. După 1070 de ani de independență, orașul este cucerit în anul 1797 de către Napoleon Bonaparte, în același an fiind cedată Austriei. Din 1866, Veneția a intrat în componența Regatului Italiei.

Veneția a dat Italiei și lumii întregi un număr mare de personalități, din cele mai variate domenii, dintre care cei mai cunoscuți sunt: Marco Polo, Giacomo Casanova, Tițian, Antonio Vivaldi. Tot Veneția, orașul în sine sau

cele care au făcut parte din republică, a dat și mai mulți pictori aparținând școlii venețiene sau perioadei Renașterii, compozitori, scriitori dar și trei papi: Papa Pius al X-lea, Papa Ioan al XXIII-lea și Papa Ioan Paul I.

Veneția este considerat a fi unul dintre cele mai frumoase orașe din lume, unul dintre cele mai romantice și este râvnit de turiști, în special pentru faptul că nu este un oraș tipic, urbea fiind formată din aproximativ 120 insule legate între ele de aproape 400 de poduri. Străzile sunt și ele astfel mereu „inundate”, însemnând, de fapt, 175 de canale.

Sigur că pe orice turist îl atrage „centrul orașului”, considerat a fi Piața San Marco, acolo unde se află catedrala cu același nume, Palatul Dogilor, turnul cu clopot sau Campanila, cele două imense statui din marmură care străjuiesc intrarea dinspre mare, una reprezentând leul înaripat al apostolului Marcu, primul patron al orașului și cea de a doua, reprezentându-l pe Sf. Teodor, cel de al doilea patron al orașului, Marele Canalul sau Grand Canale, podul Rialto plin cu magazine (de bijuterii în special), plimbările cu vaporetto și tragerea cu ochiul spre vestitele gondole (nu prea te apropii de ele să faci o călătorie, decât

așa, câteva fotografii) din pricina prețului exorbitant, zic eu). Dar, din experiența mea ca turist vă pot recomanda și „împrejurimile” orașului, adică unele din insulele mai măricele: Murano, Burano și Torcello, pe care le-am vizitat într-o mini-excursie de o jumătate de zi și care, vă rog să mă credeți că a meritat cu prisosință (o să vă povestesc și de ce).

Cred că ai putea ca turist să vizitezi oricând Veneția, în timpul faimosului carnaval, care are loc de la sfârșitul lunii

ianuarie până în prima decadă din februarie, în timpul fenomenului „aqua alta” atunci când piața San Marco este inundată (cu până la 80 cm de apă) datorită suprapunerii unor fenomene naturale (maree, ploi, vânt), sau vara, când puzderia de turiști te face să crezi că acuş-acuş orașul se va scufunda sub atâta greutate.

La Veneția poți ajunge folosind avionul, aeroportul orașului fiind Marco Polo situat la 12 km de oraș pe șosea sau la 10 km pe apă, folosind unul din multitudinea de vase de croazieră care au ca punct aproape obligatoriu acest minunat oraș, cu trenul (traversând un lung pod peste mare pentru a ajunge în lagună) sau cu mașina până în apropiere de oraș, după care trebuie să lași mașina într-una din parcarile (cu plată și nu foarte ieftine – peste 20 euro/zi) și apoi să optezi pentru un „autobuz” vaporetto sau un taxi pe apă. Eu întotdeauna am fost cu mașina și am lăsat-o într-o parcare sau lângă stația de tren de pe continent și apoi am

(Continuare în pag. 23)

Tiberiu-Ioan Bociat

